

CELOSTNI PROGRAM

ozaveščanja ter vzgoje in
izobraževanja o podnebnih
spremembah v kontekstu VITR za
vrtce, osnovne šole in gimnazije

ZAVOD
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA ŠOLSTVO

Celostni program ozaveščanja ter vzgoje in izobraževanja o podnebnih spremembah v kontekstu VITR za vrtce, osnovne šole in gimnazije

Avtorice: Saša Kregar, Lea Avguštin, Edita Bah Berglez, Alenka Gabrovec in Katarina Podbornik

Recenzija: Mojca Ilc Klun

Urednice: Saša Kregar, Lea Avguštin in Alenka Gabrovec

Jezikovni pregled: Tine Logar

Izdal in založil: Zavod RS za šolstvo

Predstavniki: dr. Vinko Logaj

Spletna izdaja
Ljubljana, 2023

Publikacija je dosegljiva na: https://www.zrss.si/pdf/Celostni_program_VITR.pdf

Izdajo financira Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo s sredstvi Sklada za podnebne spremembe v okviru projekta Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PODNEBJE IN ENERGIJO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Kataloški zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID **171982083**

ISBN 978-961-03-0821-8 (PDF)

Kazalo vsebine

1 UVOD	1
2 NAČRTOVANJE CELOSTNEGA PRISTOPA K VITR	4
2.1 VLOGA DELEŽNIKOV V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU	5
2.1.1 RAZVOJNI TIM IN NJEGOVA VLOGA NA PODROČJU TRAJNOSTNEGA RAZVOJA	5
2.1.2 VLOGA VODJE RAZVOJNEGA TIMA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA ZAVODA	7
2.1.3 VLOGA RAVNATELJA	8
2.1.4 VLOGA STROKOVNIH DELAVCEV IN DRUGIH DELAVCEV VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA ZAVODA	8
2.1.5 VLOGA LOKALNEGA OKOLJA	11
2.1.6 VLOGA UČEČIH SE	12
2.1.7 VLOGA STARŠEV	15
3 DEJAVNOSTI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA ZAVODA S POUČENJEM NA CELOSTNEM PRISTOPU	17
3.1 NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE DEJAVNOSTI	17
3.1.1 IZBIRA PODROČJA (TEME) DELOVANJA	17
3.1.2 POVEZANOST DEJAVNOSTI S CILJI AGENDE 2030	20
3.1.3 VZPOSTAVITEV UČNEGA OKOLJA V PODORO VITR	22
3.2 PRIPRAVA AKCIJSKEGA NAČRTA	25
4 EVALVACIJA	31
5 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNE ZAVODE	36
5.1 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V VRTCIH	36
5.2 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V OSNOVNIH ŠOLAH	38
5.3 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V GIMNAZIJAH	40
6 ZAKLJUČEK	42
VIRI IN LITERATURA	43

1 UVOD

Trajnostni razvoj je temeljna vizija, ki jo je svetovna skupnost sprejela za svoj skupni cilj do leta 2030, izobraževanje je bilo izbrano kot ključno orodje za uresničevanje te vizije. Trajnostni razvoj podrobneje opredeljuje 17 ciljev trajnostnega razvoja (CTR) [Agende 2030](#), pri čemer 4. cilj (CTR4) posebej izpostavlja **izobraževanje**: »Vsem enakopravno zagotoviti kakovostno izobrazbo ter spodbujati možnosti vseživljenjskega učenja za vsakogar.« (Spremenimo svet: agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, 2015). Ta cilj se razlikuje od preostalih 16-ih ciljev, saj je hkrati cilj in orodje oziroma sredstvo za doseganje drugih ciljev trajnostnega razvoja.

Elementi trajnostnega razvoja so se v vzgoji in izobraževanju pojavili v sedemdesetih letih 20. stoletja. Pred opredelitvijo trajnostnega razvoja leta 1987 v [Poročilu Svetovne komisije za okolje in razvoj »Naša Skupna prihodnost«](#) se je v vzgojno-izobraževalnem prostoru globalne okoljske krize naslavljal predvsem v okviru okoljske vzgoje, ki je bila osredotočena zlasti na okoljska vprašanja. [Deklaracija v Tbilisiju](#) je poudarila pomembno vlogo okoljske vzgoje in izobraževanja za zaščito in izboljšanje okolja po vsem svetu (UNESCO idr., 1977). V Sloveniji je bila leta 1996 osnovana tako imenovana medpredmetna kurikularna komisija za okoljsko vzgojo, katere glavna naloga je bila vključevanje okoljske vzgoje v vse ravni vzgoje in izobraževanja (Marentič - Požarnik, 2014).

Premik od okoljske vzgoje k vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj (VITR) je spodbudila konferenca Združenih narodov leta 1992 v Riu de Janeiru, ki je poudarila pomen vključevanja globalnih perspektiv in upoštevanje okoljskih, gospodarskih in družbenih vidikov trajnostnega razvoja (United Nations, 1993). Na konferenci so podpisali [Agendo 21](#), ki je v svoji vsebini naslavljala tudi vzgojo, izobraževanje in ozaveščanje javnosti o trajnostnem razvoju.

Z namenom, da bi VITR postala pomembna tema, so Združeni narodi razglasili obdobje med letoma 2005–2014 za desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Prek platforme, ki jo je zagotovilo to desetletje (DESD, 2005–2014), je bil cilj globalno usmeriti vzgojo in izobraževanje k osrednjemu namenu: **učiti, kako živeti in delovati trajnostno**. V Republiki Sloveniji je takratno Ministrstvo za šolstvo in šport ustanovilo posebno programsko skupino vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Eden od dosežkov te skupine je bil izid [Smernic vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj leta 2007](#), kjer je bilo izpostavljeno, da »vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj ni le dodatek k sedanjemu splošnemu izobraževanju niti ni njen cilj zgolj in samo varovanje narave, ampak je: obsežen, celovit, skladen pedagoški proces, ki vključuje odnos med človekom in naravo ter odnose med ljudmi; vodi do razumevanja vsestranske zveze med naravnim, gospodarskim, družbenim in

političnim sistemom ter soodvisnosti ljudi, ki živijo v različnih delih sveta; skuša dejavno in tvorno reševati sedanja in prihodnja okoljska in družbena vprašanja človeštva«. (Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja, 2007)

Leta 2015 so svetovni voditelji na vrhu Združenih narodov sprejeli Agendo 2030. Z Agendo 2030, ki predstavlja akcijski načrt za ljudi, planet Zemljo in blaginjo vseh, je 197 držav podpisnic Agende, zavezanih k uresničevanju 17-ih ciljev trajnostnega razvoja (CTR). Med njimi je **4. cilj namenjen kakovostnemu izobraževanju**, njegov **podcilj 4.7 pa poziva, da do leta 2030 vsi učeči se pridobijo znanje in spretnosti potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja, tudi z izobraževanjem o trajnostnem razvoju in trajnostnem načinu življenja, človekovih pravicah, enakosti spolov, spodbujanju kulture miru in nenasilja, državljanstvu sveta ter spoštovanju kulturne raznolikosti in prispevka kulture k trajnostnemu razvoju** (Spremenimo svet: agenda za trajnostni razvoj do leta 2030, 2015).

Pomena izobraževanja se dotikajo tudi drugi CTR-ji, npr. v cilju trajnostnega razvoja 13 (Podnebni ukrepi) je bil prav tako priznan pomen vloge vzgoje izobraževanja pri odzivanju na podnebne spremembe.

VITR temelji na ideji, da imamo vsi svojo vlogo pri reševanju globalnih izzivov. Spodbuja znanje, spretnosti in vrednote, ki jih potrebujemo za okrepanje za bolj zdravo, pravičnejšo in okoljsko trajnostno družbo (Gibb, 2016). Podnebne spremembe so eden največjih okoljskih globalnih izzivov, s katerimi se sooča človeštvo. Za premagovanje teh izzivov je bil oblikovan [Evropski zeleni dogovor](#), katerega cilj je, da Evropa postane prva podnebno nevtralna celina, kar bomo dosegli z neto ničelnimi emisijami toplogrednih plinov do leta 2050. Izobraževanje (formalno in neformalno) in usposabljanje na vseh ravneh pa sta ključ do učinkovitega prehoda v podnebno nevtralnost ([Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 - ReDPS50, 2021](#)).

Leta 2022 je Evropska komisija razvila [Evropski okvir kompetenc za trajnostnost](#), ki je eden izmed ukrepov politike, ki jo določa Evropski zeleni dogovor za spodbujanje učenja o okoljski trajnostnosti v Evropski uniji. Evropski okvir kompetenc za trajnostnost se osredotoča na štiri kompetenčna področja, ki so opredeljena s po tremi kompetencami. Vsaka kompetenca vključuje kombinacijo ustreznih znanj, spretnosti in odnosov.

21. stoletje je čas, v katerem je treba več pozornosti nameniti reševanju okoljske in družbene problematike, vključno z digitalizacijo, razumevanju posledic, ki jih ima potrošniški slog življenja na omejene naravne vire, ter preprečevanju degradacije

okolja (Ahačič idr., 2022). Kaže se torej nujnost vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj za premik v smeri trajnostne prihodnosti.

Korak v to smer predstavlja tudi Celostni program ozaveščanja ter vzgoje in izobraževanja o podnebnih spremembah v kontekstu VITR. **Namenjen je vrtcem, osnovnim šolam in gimnazijam (v nadaljevanju VIZ-om), ki želijo celostno okrepiti učno okolje z načeli VITR. Dotika se različnih med seboj povezanih in soodvisnih komponent (učno okolje, pedagogika in didaktika, profesionalni razvoj izobraževalcev, vodenje in vizija, upravljanje in obratovanje ter področje kurikularnih dokumentov...), ki jih je dr. Arjen Wals (Mathie in Wals, 2022) opredelil kot ključne, da šole lahko živijo in dihajo trajnostnost.**

Poseben poudarek celostnega programa je na ozaveščanju in aktivni vlogi vzgojno-izobraževalnih zavodov pri odzivanju na podnebne spremembe, tako prilagajanju kot blaženju v okviru VITR.

2 NAČRTOVANJE CELOSTNEGA PRISTOPA K VITR

Vzgojno-izobraževalni zavod (VIZ) ima osrednjo vlogo pri podpori učečih se za razumevanje vzrokov podnebnih sprememb, za spodbujanje k transformativnemu delovanju, sprejemanju ustreznih odločitev in ukrepov ter razvijanju vrednot in spretnosti, potrebnih za aktivno sodelovanje pri prehodu na trajnostnejši življenjski slog. Za doseg te ciljev so potrebne spremembe v VIZ-ih, ki zahtevajo celosten institucionalni pristop. Le-ta omogoča, da je VIZ v celoti usklajen z načeli trajnostnega razvoja. V tem primeru način vodenja in sprejemanje odločitev podpirata učne vsebine ter pedagoške pristope, ki spodbujajo pridobivanje znanj ter razvoj veščin, vrednot ter vedenj potrebnih za trajnostnejše delovanje.

Za vzpostavitev celostnega pristopa je treba transformirati ustanovo v celoti in zagotoviti (Leich et al., 2018):

- stalno posodabljanje in aktualizacijo **učnih vsebin** (npr. podnebne spremembe, biotska raznovrstnost, trajnostna raba naravnih virov ipd.),
- **učna okolja**, ki omogočajo interaktiven in na učečega se osredinjen pouk,
- razvijanje **kompetenc** strokovnih delavcev in učečih se za opolnomočenje posameznika in družbe v podporo transformativnemu procesu,
- **vodenje in organizacijsko kulturo** VIZ-a v podporo celostnemu pristopu,
- povezovanje z **lokalno skupnostjo** ter starši,
- aktivno vključevanje učečih se (**aktivna participacija**).

Korak dalje od izvajanja aktivnosti, ki se v večji meri osredotočajo samo na določeno problematiko trajnostnega razvoja (npr. zmanjševanje količine odpadkov, učinkovitejša raba energije, zmanjševanje odpadne hrane, trajnostna mobilnost, vzpostavljanje učnega okolja na prostem, kot je npr. šolski vrt ipd.) **je osmislitev in povezovanje teh aktivnosti kot odziv na podnebne spremembe in celostni pristop k VITR.**

Celostni pristop k VITR pripomore k/h (prim. UNESCO, 2020):

- dolgoročnemu spreminjanju navad in vedenj VIZ-a,
- izboljšanju razumevanja in učinkovitosti odzivanja na podnebne spremembe in njihove posledice,
- spodbujanju razvoju kompetenc s področja trajnostnosti (znanj, veščin in odnosov) na ravni celotnega VIZ-a,
- povečanju dostopa do informacij s področja trajnostnega razvoja,
- učinkovitemu ozaveščanju javnosti,

- krepitvi vključevanja vseh deležnikov in zainteresiranih partnerjev v različne aktivnosti VIZ-a za učinkovito kolektivno odzivanje na podnebne spremembe in druge globalne izzive,
- krepitvi delovanja in vključevanja VIZ-a na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni,
- povečanju ustvarjalnosti VIZ-a pri iskanju različnih odzivov na podnebne spremembe in druge globalne izzive,
- prepoznavanju in soustvarjanju priložnosti za umeščanje tematik trajnostnega razvoja in problematike podnebnih sprememb v različne vsebine in predmete po celotni vertikali vzgoje in izobraževanja,
- povezovanju okoljskega, gospodarskega in družbenega vidika pri doseganju ciljev trajnostnega razvoja Agende 2030,
- zelenemu prehodu VIZ-a.

2.1 VLOGA DELEŽNIKOV V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM PROCESU

Podnebne spremembe so kompleksni izzivi, zato je za odzivanje nanje potrebno vključevanje vseh deležnikov VIZ-a (strokovnih in drugih delavcev, učečih se, lokalnega okolja in staršev) v različne aktivnosti VIZ s tega področja.

2.1.1 Razvojni tim in njegova vloga na področju trajnostnega razvoja

V razvojni tim trajnostnega razvoja so vključeni nosilci in spodbujevalci trajnostnega delovanja (vodja in člani razvojnega tima) VIZ-a. Za izvajanje in zagotavljanje uresničevanja načrtovanih aktivnosti in ciljev so razvojni timi temeljna organizacijska oblika delovanja VIZ-ov. Njihovo sodelovanje in aktivna participacija sta pomembna v vseh fazah:

- v začetni fazi, ko se vsi strokovni delavci seznanjajo z vsebino, cilji in rezultati,
- v vmesni fazi, ko se udejanjajo načrtovane aktivnosti, ter
- v zaključni fazi, ko so sodelujoči spodbujani k (samo)evalvaciji in uresničevanju ter zagotavljanju trajnosti rezultatov (Bone idr., 2022).

VIZ-i, ki celostno pristopajo k VITR, vzpostavijo razvojne time trajnostnega razvoja, v katere vključimo posameznike z različnih področij dela. **Namen razvojnega tima je spodbujati vizijo trajnostnega razvoja in ozaveščenost med strokovnimi in drugimi delavci ter učečimi se, skrbeti za izmenjavo izkušenj, skupno učenje, krepitev zmogljivosti in vpeljevanje inovativnih pristopov VITR** (Barr, idr., 2014). Vloga razvojnih timov trajnostnega razvoja je večplastna, saj spodbujajo trajnostno miselnost, skrbijo za vključevanje tem in vsebin v letni delovni načrt in vzgojno-

izobraževalno delo, organizirajo usposabljanja in izobraževanja, skrbijo za izvajanje projektov, ki naslavljajo trajnostnost, sodelujejo z lokalno skupnostjo v okviru spodbujanja trajnostnih projektov in aktivnosti, spremljajo in ocenjujejo napredek v zvezi s cilji in ukrepi na področju trajnostnega razvoja ter motivirajo in spodbujajo odgovornost in angažiranost vseh zaposlenih in učečih se pri uresničevanju dogovorjenih ciljev.

Nujno je, da VITR zajame vse deležnike VIZ-a (učeče se, strokovne delavce, administrativno osebje, hišnika, čistilno osebje, zaposlene v kuhinji, starše), saj lahko le tako VIZ celostno sledi ciljem in načelom VITR (Hargreaves, 2008). Timski pristop na področju VITR tako presega predanost enega ali dveh motiviranih učiteljev oziroma vzgojiteljev (Center for Global Education, 2017).

Člane razvojnega tima izbira ravnatelj glede na vsebino aktivnosti ter pripravljenost delovati ter prispevati k uspehu oz. pričakovanim rezultatom aktivnosti, ki naslavljajo trajnostni razvoj (Bone idr., 2022).

Ravnatelj med strokovnimi delavci izbere vodjo razvojnega tima, ki ima ustrezna znanja in kompetence trajnostnega razvoja, je pripravljen preizkušati novosti ter uvajati spremembe na področju VITR, je dovolj strokoven, zna pridobiti zaupanje preostalih članov razvojnega tima, ima vodstvene sposobnosti, organizacijske spretnosti ter zmožnost sodelovanja in gradnje močnega ter sodelujočega tima. Imenovan je vsaj za celotno obdobje trajanja aktivnosti oziroma projekta, ki naslavlja trajnostni razvoj, da se tako v največji možni meri ohranja kontinuiteta razvojnega dela in dosežejo zastavljeni cilji. Po zaključku aktivnosti oziroma projekta je zaželeno, da delo na področju trajnostnega razvoja nadaljuje isti razvojni tim, oziroma da se glede na vsebino projektov ali aktivnosti v razvojni tim vključijo drugi kompetentni sodelavci.

Sestajanje razvojnega tima naj bo redno in vnaprej dogovorjeno. **Pomembno je, da razvojni tim poskrbi za izoblikovanje skupnih ciljev, učinkovito komunikacijo na ravni VIZ-a, pozitiven odnos do sprememb, ter v sodelovanju z ravnateljem za dodatna strokovna izobraževanja vseh zaposlenih.** Za dobro delovanje razvojnega tima je pomembno upoštevanje mnenj vseh. Prav tako člani nenehno (samo)evalvirajo opravljeno delo in aktivnosti prilagajajo rezultatom evalvacije.

2.1.2 Vloga vodje razvojnega tima vzgojno-izobraževalnega zavoda

Naloge vodje razvojnega tima so **vsebinske** (razumevanje ciljev in vsebine aktivnosti) in **organizacijske** (vodenje in koordiniranje tima).

Vodja razvojnega tima:

- je odgovoren za **načrtovanje in koordinacijo** izvajanja načrtovane/-ih aktivnosti, razvojne naloge oziroma projekta, ki so del celostnega pristopa k VITR,
- koordinira **pripravo in izvedbo akcijskega načrta** (načrtovanje rednih sestankov, sprejemanje pomembnih odločitev, vzpostavljanje učinkovite komunikacije, skrb za dobro počutje), ki bo v okviru VITR predstavljal odziv VIZ-a na podnebne spremembe,
- **sodeluje s strokovnimi delavci po celotni vertikali**, da spodbudi medpredmetno sodelovanje in interdisciplinarni pristop,
- skrbi za **zagotavljanje demokratičnega odločanja**, kjer vsi člani razvojnega tima prispevajo k odločitvam za vpeljevanje celostnega pristopa k VITR,
- s člani razvojnega tima se **dogovori o njihovih vlogah** in jih spodbuja k prevzemanju odgovornosti,
- **motivira**, usmerja ter spodbuja člane razvojnega tima k doseganju dogovorjenih skupnih ciljev,
- **skrbi, da se v akcijskem načrtu opredeli** preoblikovanje fizičnega, didaktičnega in socialnega učnega okolja z vključevanjem **načel trajnostnega razvoja**,
- **sodeluje z ravnateljem** ter z aktivnostmi **seznanja druge delavce VIZ-a**,
- v pripravo in izvajanje akcijskega načrta **vključi učeče se**,
- koordinira **komunikacijo s predstavniki lokalnega okolja in starši** ter jih po potrebi vključuje, glede na akcijski načrt,
- **se strokovno spopolnjuje** ter **predlaga potrebna izobraževanja** za člane razvojnega tima ter preostale delavce VIZ-a,
- **načrtuje evalvacijo rezultatov** aktivnosti glede na akcijski načrt.

Naloge vodje razvojnega tima so tako usmerjene v razvoj, izvajanje in evalvacijo akcijskega načrta, ki predvidi aktivnosti posameznih deležnikov VIZ-a na področju VITR z namenom učinkovitega odzivanja na podnebne spremembe (učech se, strokovnih delavcev, ravnatelja, administrativnega osebja, zaposlenih v kuhinji, vzdrževalcev, hišnika, staršev, lokalne skupnosti in drugih, ki so vključeni v delovanje VIZ-a).

Vloga vodje razvojnega tima je zelo pomembna, skrbi za vključevanje trajnostnega razvoja v program VIZ-a, motivira, spodbuja, opozarja, išče rešitve v smeri trajnostnega razvoja itd. Ima ključno vlogo v okviru načrtovanja in organizacije

delovanja razvojnega tima ter izbiranja aktivnosti VITR. Sčasoma se lahko njegova vloga spreminja, saj del nalog že poteka utečeno in se lahko med **člani razvojnega tima zgoraj opredeljene naloge vodje razvojnega tima porazdelijo.**

2.1.3 Vloga ravnatelja

Ravnatelj ima ključno vlogo pri spodbujanju celostnega pristopa k VITR. Njegova vloga se kaže na različnih področjih:

- **vizijo in vrednote VIZ-a oplemeniti z elementi trajnostnega razvoja**, odzivanjem na podnebne spremembe in zmanjševanjem ekološkega odtisa,
- **spodbuja stalno strokovno spopolnjevanje** s področja VITR in podpira profesionalni razvoj strokovnih delavcev,
- razvija konkretne in časovne opredeljene načrte za **implementacijo celostnega pristopa k VITR**,
- strokovne delavce **spodbuja k ozaveščanju in povezovanju** ciljev učnih načrtov, ki opredeljujejo področja trajnostnega razvoja,
- spodbuja k **vpeljevanju sodobnih didaktičnih pristopov** ter v letno načrtovanje vključi izvajanje interdisciplinarnega, izkustvenega, na učečega se osredinjenega in transformativnega učenja,
- **podpira preoblikovanje fizičnega, didaktičnega in socialnega učnega okolja** z vključevanjem načel trajnostnega razvoja, odzivanjem na podnebne spremembe in poudarkom na razvijanju kompetenc za trajnostnost,
- strokovnim delavcem osvetli možnosti udeležanja načel VITR skozi druge redne aktivnosti in projekte VIZ-a,
- **organizira redno evalviranje napredka** VIZ-a na področju VITR,
- **sodeluje z vodjo razvojnega tima** pri organizaciji raznolikih priložnosti za ozaveščanje pomena VITR in osvetljevanja primerov prakse (oglasna tabla z raznimi temami/globalnimi izzivi, spletna stran VIZ-a, srečanja za starše, okrogle mize, razstava fotografij, pripovedovanje zgodb, debate s povabljenimi deležniki iz lokalnega okolja ipd.),
- **spodbuja proaktivnost učečih se** in se odziva na njihove ideje in pobude,
- se zaveda učnega okolja za izgradnjo vrednot in odnosov med vsemi deležniki (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2022).

2.1.4 Vloga strokovnih delavcev in drugih delavcev vzgojno-izobraževalnega zavoda

Strokovni delavci imajo pomembno vlogo pri podpori učečih se za prehod k trajnostnemu načinu življenja. Učečim se pomagajo razumeti zapletene možnosti izbire, ki jih zahteva trajnostni razvoj, obenem pa jih motivirajo za preoblikovanje

tako samih sebe kot družbe. Zagotovljeno jim mora biti demokratično odločanje od spodaj navzgor, kjer vsi člani institucije in drugi deležniki prispevajo k odločitvam o specifičnih trajnostnih izzivih, ki se jih naslovlja na ravni VIZ-a (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022).

Naloga strokovnih delavcev je omogočiti **učečim se, da pridobijo znanje in spretnosti, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja, med drugim z izobraževanjem o trajnostnem razvoju in trajnostnem načinu življenja, človekovih pravicah, enakosti spolov, spodbujanju kulture miru in nenasilja, državljanstvu sveta ter spoštovanju kulturne raznolikosti in prispevka kulture k trajnostnemu razvoju, kar je tudi eden izmed ciljev trajnostnega razvoja (4.7)** (Priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnostnost, 2022).

Svet Evropske unije (Priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnostnost, 2022) je s tem namenom podal priporočila državam članicam Evropske unije, da svoje strokovne delavce spodbudijo za zeleni prehod in trajnostni razvoj. Ob tem poudarja pomen zavedanja, da so vsi strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju, ne glede na njihovo stroko, izobraževalci za trajnostnost, ki morajo svoje učeče se podpirati pri pripravi na zeleni prehod. Hkrati pa je nujno strokovnim delavcem zagotoviti priložnosti, da razvijejo kompetence za opolnomočenje otrok, učencev in dijakov. To jim bo omogočilo jasno zavedanje prednosti in pomanjkljivosti različnih pedagoških pristopov, ki jih uporabljajo ([Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot](#)). Usposabljanje in spopolnjevanje strokovnih delavcev na področju VITR mora biti usmerjeno tako na učenje specifičnih vsebin trajnostnega razvoja kot tudi implementacijo transformativnih pedagoških pristopov. Potekati mora tako na terciarni ravni kot kasneje v okviru strokovnega spopolnjevanja. Strokovnim delavcem od predšolske do srednješolske ravni izobraževanja je treba zagotoviti čim več priložnosti za vzajemno učenje in jih povezati z ustreznimi ustanovami za usposabljanje.

Pomembna vloga strokovnih delavcev je usposabljanje učečih se, da razvijajo kompetence za trajnostnost. Pri tem jim je lahko v pomoč kompetenčni okvir [GreenComp: Evropski okvir kompetenc za trajnostnost](#),¹ ki spodbuja trajnostni način mišljenja, tako da učečim se pomaga razviti znanje, spretnosti in odnose, ki bi jim omogočali razmišljanje, načrtovanje in delovanje z empatijo, odgovornostjo in skrbjo za naš planet (Bianchi idr., 2023).

---

¹Evropska komisija je okvir GreenComp oblikovala kot referenčni okvir kompetenc za trajnostnost na ravni EU. Njegova dodana vrednost je prispevek k prenosljivosti kompetenc in spodbujanju mobilnosti v EU.

Prizadevanja strokovnih delavcev naj bodo usmerjena tudi v iskanje priložnosti posameznih predmetov in področij za naslavljanje in obravnavanje različnih tem, vsebin in ciljev trajnostnega razvoja. Strokovni delavci morajo zagotoviti, da skozi vse predmete in področja ter z interdisciplinarnim pristopom naslovimo trajnostni razvoj in podnebne spremembe, njihove vzroke ter ukrepe, ki posegajo tako na področje blaženja kot prilagajanja.

Vseh 12 kompetenc za trajnostnost je razdeljenih na štiri področja, ki so tesno povezana (Preglednica 1).

Preglednica 1: Področja kompetenc za trajnostnost

Področje: 1 Poosebljanje vrednot trajnostnosti

KOMPETENCE	OPISNIK
1.1 Vrednotenje trajnostnosti	Razmisliti o lastnih vrednotah; prepoznati in pojasniti, kako se vrednote razlikujejo med ljudmi in skozi čas, ter hkrati kritično oceniti, kako so usklajene z vrednotami trajnostnosti.
1.2 Podpiranje pravičnosti	Podpirati enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije ter se učiti o trajnostnosti od preteklih generacij.
1.3 Promoviranje narave	Priznavati, da smo ljudje del narave, in spoštovati potrebe ter pravice drugih vrst živih bitij in narave same, da bi povrnili in obnovili zdrave ter odporne ekosisteme.

Področje: 2 Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnost

KOMPETENCE	OPISNIK
2.1 Sistemsko mišljenje	Pristopiti k problemu trajnostnosti z vseh strani; upoštevati čas, prostor in kontekst, da bi razumeli medsebojen vpliv elementov znotraj sistemov in med njimi.
2.2 Kritično mišljenje	Vrednotiti informacije in argumente, prepoznati predpostavke, podvomiti o statusu quo in razmisliti o tem, kako osebna, družbena in kulturna ozadja vplivajo na mišljenje ter sklepanje.
2.3 Formuliranje problema	Formulirati trenutne ali potencialne izzive kot problem trajnostnosti v smislu zahtevnosti, vpletenih oseb, časovnega in geografskega obsega, da bi prepoznali primerne pristope k napovedovanju in preprečevanju problemov ter k blažitvi obstoječih problemov in prilagajanju nanje.

Področje: 3 Zamišljanje trajnostnih prihodnosti

KOMPETENCE	OPISNIK
3.1 Pismenost za prihodnost	Zamisлити si alternativne trajnostne prihodnosti, tako da si predstavljamo in razvijemo alternativne scenarije ter prepoznamo korake, ki so potrebni za doseganje zelene trajnostne prihodnosti.

3.2 Prilagodljivost	Obvladati prehode in izzive v kompleksnih situacijah, povezanih s trajnostnostjo, ter sprejemati odločitve glede prihodnosti ob upoštevanju negotovosti, dvomnosti in tveganj.
3.3 Raziskovalno mišljenje	Prevzeti odnosni način razmišljanja z raziskovanjem in povezovanjem različnih disciplin, s pomočjo ustvarjalnosti in eksperimentiranja z novimi idejami ali metodami.

Področje: 4 Ukrepanje za trajnostnost

KOMPETENCE	OPISNIK
4.1 Politična angažiranost	Krmariti po političnem sistemu, določiti politično odgovornost za netrajnostno ravnanje in zahtevati učinkovite politike za trajnostnost
4.2 Kolektivno ukrepanje	Ukrepiti za doseganje sprememb v sodelovanju z drugimi.
4.3 Individualna iniciativa	Prepoznati lasten potencial za trajnostnost in aktivno prispevati k izboljšanju možnosti za skupnost in planet.

Z vključevanjem vseh zaposlenih k prehodu k bolj zelenemu, trajnostnemu VIZ-u se aktivnosti za zeleni prehod porazdelijo in se hkrati povezujejo različne spretnosti, znanja in stališča, ki jih zeleni prehod predvideva.

2.1.5 Vloga lokalnega okolja

VIZ je del lokalnega okolja, ki ponuja različne vire za poučevanje in učenje. VIZ, ki spodbuja in podpira trajnostni razvoj, predpostavlja usmerjenost navznoter in navzven, odprtost in povezanost z ljudmi in lokalnim okoljem, vzpostavitev dobrih odnosov s starši in skrbniki, lokalnimi prebivalci, lokalnim podjetji, podjetniki, kmeti, politiki, kulturnimi in športnimi središči, nevladnimi organizacijami, drugimi zavodi, tudi drugimi VIZ-i v okolju. Tako je lokalna skupnost povezana, se lahko razvija, raste, medsebojno dopolnjuje, še posebej če se lokalno okolje uporablja kot učno okolje. Učeči se tako razvijejo lojalnost, pripadnost in povezanost z lokalnim okoljem, kar predstavlja še večjo motivacijo za preoblikovanje v trajnostno okolje, ki gradi sedanost za prihodnost (Mathie in Wals, 2022).

Smiselne preobrazbe in transformativno delovanje za trajnostni razvoj se odvijajo predvsem na lokalni ravni skupnosti, zato je sodelovanje slednjih in VIZ-a pomembno. S povezovanjem lokalnega okolja in VIZ-a lahko zagotovimo, da se najnovejša znanja in prakse o trajnostnem razvoju uporabijo za napredek programov lokalnih skupnosti (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022). Učinkovito povezovanje z lokalno skupnostjo ter vključevanje njenih deležnikov v različne dejavnosti zahteva tudi celostni institucionalni pristop k VITR.

Pri tem je treba še posebej poudariti, da kot pomemben deležnik nastopajo starši učečih se (Bianchi idr., 2023).

Vpetost VIZ-a v lokalno skupnost in tudi širše naj temelji na prioritetah ter razvojnih izzivih lokalnih okolij s poudarkom na odzivanju na podnebne spremembe. Vsak deležnik mora za uspeh povezovanja VIZ-a in lokalne skupnosti udejanjiti svoj delež nalog za spodbujanje trajnostnega razvoja (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022).

Priložnosti za izobraževanje za trajnostni razvoj ne ponuja le družbeno okolje in lokalna skupnost VIZ-a, ampak tudi fizična pokrajina ter interakcija s prostorom in krajem, kjer se VIZ nahaja. Okolje vzbuja čutne izkušnje – ugodje ali odpor, možnosti ali omejitve. Opazovanje in občutenje teh izkušenj lahko vodi k večji povezanosti in s tem morda k pripravljenosti, da se razvije skrb za naravno in družbeno okolje (Whole school approach, b. d.).

2.1.6 Vloga učečih se

Učeči se postajajo danes vse glasnejši in aktivnejši ter zahtevajo nujne spremembe, zlasti ko gre za področje podnebnih sprememb (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022). Učeči se, ki se izobražujejo danes, so državljani prihodnosti. Za soočanje z globalnimi izzivi bodo potrebovali znanje in ustrezne kompetence, aktivno sodelovanje pri iskanju rešitev bo od njih zahtevalo ustvarjalnost in inovativnost.

VIZ imajo ogromen potencial, da postanejo vzor in pokažejo učečim se pot do trajnostnosti (Life Academy, 2020). Z uporabo celostnega pristopa k učenju VIZ učeče se spodbuja k oblikovanju lastnega znanja in razumevanja.

Učeči se predstavljajo pomembno skupino, razvoj njihovih vzorcev vedenja bo močno vplival na pot trajnostnosti. Prav zato sta opolnomočenje in mobilizacija učečih se osrednji del implementacije VITR (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022). Z ustreznimi pedagoškimi pristopi ter celostnim pristopom k VITR se jim zagotovi glas ter da priložnost pri idejni zasnovi, načrtovanju ter izvajanju številnih dejavnosti, tako v okviru formalnega kot tudi neformalnega izobraževanja. S spodbujanjem systemskega razmišljanja bodo učeči se razumeli, da smo le eden izmed elementov večjega sistema in naš vpliv na okolje nima le lokalnega, temveč globalni, systemski učinek.

K odzivanju na vse močnejši glas učečih se o podnebni krizi in krizi biotske raznovrstnosti ter vključevanju učečih se v oblikovanje rešitev, povezanih z

učenjem za okoljsko trajnostnost, poziva tudi Svet Evropske unije (Priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnostnost, 2022) v priporočilih o učenju za zeleni prehod in trajnostni razvoj.

Da je učečim se mar za okoljske probleme, je pokazala tudi zadnja javnomnenjska raziskava o podnebnih spremembah.² Kar 68 odstotkov Slovencev je zaskrbljenih zaradi učinkov podnebnih sprememb in ravno učeče se te najbolj skrbijo. **Učeči se od odraslih pričakujejo, da bodo ukrepali v zvezi s podnebnimi spremembami** (Pravni center za varstvo človekovi pravic in okolja, 2023). Tudi rezultati PISE 2018 (Schleicher, 2021) kažejo, da se 78 % učečih se v državah OECD strinja ali močno strinja s trditvijo, da je **skrb za globalno okolje za njih zelo pomembna**, zaskrbljujoče je, da jih le 57 % (v Sloveniji je ta odstotek manjši kot 50 %) meni, da lahko v povezavi z globalnimi problemi tudi kaj storijo. Čeprav se učeči se zavedajo in zanimajo za prihodnost planeta, pa ne čutijo moči in sposobnosti, da bi lahko kaj resnično spremenili. Andreas Schleicher pravi, da je **občutek nemoči učečih se, da bi lahko ukrepali, karkoli spremenili glede podnebnih razmer, temeljni problem**, ki se ga moramo nujno lotiti (Schleicher, 2021). Vse več raziskovalcev namreč opozarja na porast stopnje zaskrbljenosti mladih v zvezi s podnebnimi spremembami (t. i. podnebna anksioznost) (Cardon idr., 2022; Wu idr., 2020).

Eden od načinov, kako učečim se dati možnost in prostor, da aktivno sodelujejo pri soočenju in odzivanju na krizo podnebnih sprememb, je, da se v VIZ-u ustanovi **skupino (zelena skupina učečih se), ki bo še posebej aktivno delovala na področju trajnostnega razvoja, zelenega prehoda ter odzivanja na podnebne spremembe. V tuji literaturi se za takšno skupino pojavlja ime »green squad« (npr. zeleni rod, zeleni odred, zeleni tim učencev, dijakov ...).**

Zelena skupina učečih se v sodelovanju z razvojnim timom VITR ter preostalimi deležniki v VIZ-u med drugim:

- sodeluje pri vzpostavitvi in vzdrževanju **trajnostnih in inovativnih učnih okolij** ter njihovi promociji (npr. vodenje po učnih okoljih, predstavitev drugim VIZ-om in lokalni skupnosti),
- **oblikuje pobude** za nova učna okolja in izboljšave VIZ-a na področju trajnostnih praks ter zelenega prehoda in jih predlaga razvojnemu timu,
- predlaga in sodeluje pri **izvajanju aktivnosti**, ki povezujejo učna okolja in cilje trajnostnega razvoja,
- predlaga in izvaja **raziskovalne naloge** ter se vključuje v projekte, ki povezujejo dejavnosti VIZ-a s cilji trajnostnega razvoja,
- **evalvira** svoje delo in prispevek k vzpostavljanju bolj trajnostnega VIZ-a,

² Javnomnenjsko raziskavo o podnebnih spremembah je naročil Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja, zanje jo je opravilo podjetje Valicom. Več o opravljeni raziskavi: <https://pic.si/wp-content/uploads/2023/06/Javnomnenjska-raziskava-o-podnebnih-spremembah-ppt.pdf>

- predstavlja **glas preostalih vrstnikov** VIZ-a,
- se redno sestaja (pod vodstvom mentorja) ter na podlagi sprotne analize podaja predloge za izboljšave.

Vzpostavitev zelene skupine učečih se, naj bo v VIZ-u naloga razvojnega tima VITR, ki:

- **Dogovori poslanstvo in cilje t. i. zelene skupine** (glede na vizijo VIZ): opravi raziskavo/analizo o prednostih takšne skupine za celostni pristop VIZ-a k VITR.
- **Spodbudi preostale zaposlene v VIZ-u k sodelovanju in podpori za ustanovitev zelene skupine.**
- **Seznani starše z ustanovitvijo zelene skupine in pridobi njihovo podporo.**
- **Vključi učeče se, ki želijo sodelovati po celotni vertikali: dogovori njihove vloge ter odgovornosti.**
- Podpira in usmerja člane **zelene skupine** k oblikovanju **akcijskega načrta zelene skupine, sooblikuje namen in cilje njegovega delovanja.** Z analizo stanja ugotovi, katera področja je treba izboljšati. To lahko vključuje ravnanje z odpadki, porabo energije, porabo vode, prevoz, urejanje šolskega okoliša itd. Na podlagi analize se dogovori o realističnih in dosegljivih kratkoročnih in dolgoročnih ciljih **zelene skupine.** Nato pripravi podroben akcijski načrt za doseganje ciljev: s člani skupine dogovori posebne naloge in določi roke.
- **Sooblikuje dejavnosti, vzpostavi rutino:** dogovori se o rednem urniku sestankov **zelene skupine.** Spodbuja pozitivno klimo in ustrezno kulturo komuniciranja.
- **Sooblikuje načine promocije** (letaki, socialna omrežja, od ust do ust, spletna stran VIZ-a itd.): organizira kampanje in dogodke za ozaveščanje lokalne skupnosti o okoljskih vprašanjih in trajnostnih praksah, ki jih razvija VIZ. Za širjenje sporočila uporabi različne medije. Predstavi prizadevanja in uspehe svoje **zelene skupine** v glasilih, na srečanjih VIZ-a, v lokalnih medijih. Navdihne druge, da sprejmejo trajnostne prakse.
- **Spodbuja sodelovanje z drugimi** lokalnimi okoljskimi organizacijami, podjetji ali drugimi VIZ-i za izmenjevanje idej, virov in dobre prakse.
- **Spremlja napredek in praznuje uspeh:** redno vrednoti napredek pri doseganju zastavljenih ciljev. Praznuje dosežke, ne glede na to, kako majhni so, da ohrani motivacijo in zavzetost.
- **Spodbuja nenehno izboljševanje:** Posreduje povratne informacije od VIZ-a in lokalne skupnosti in tako opredeli področja, ki se jim je treba intenzivneje posvetiti glede na vizijo VIZ-a in zastavljene cilje.
- **Vključuje in z dejavnostmi ter dosežki seznanja celotno učno skupnost VIZ-a:** spodbuja vključevanje učečih se, vseh zaposlenih v VIZ-u in staršev.

Z vključevanjem celotne učne skupnosti doseže močnejši in trajnostnejši učinek (Recycle Rally, 2021; Start a Green Team, b. d.).

Delovanje zelene skupine zahteva predanost, timsko delo in potrpežljivost za ohranjanje motivacije, saj bodo le tako prizadevanja članov skupine prispevala k bolj zelenemu in trajnostnemu VIZ-u.

2.1.7 Vloga staršev

Starši in skrbniki imajo pomembno vlogo pri izgradnji trajnostnih vrednot, odnosov in vedenj svojih otrok. Če jih VIZ prostovoljno vključuje v aktivnosti na področju trajnostnega razvoja, **lahko s sprejemanjem podnebju prijaznih praks v domačem okolju bistveno pripomorejo k izgradnji kompetenc za trajnostnost.**

S svojim znanjem in predlogi lahko prispevajo k večji trajnostni naravnosti VIZ-a in soustvarjajo učno skupnost, ki temelji na kulturi trajnostnosti. Mnogi starši in skrbniki so vpeti tudi v aktivno dogajanje na ravni lokalne skupnosti in tako lahko VIZ pridobi dodaten glas pri sooblikovanju in soustvarjanju lokalne skupnosti, ki v ospredje postavlja cilje trajnostnega razvoja.

Smiselno je, da VIZ vsaj enkrat na leto za starše in skrbnike organizira tudi strokovno predavanje na temo trajnostnega razvoja, z namenom opolnomočenja staršev in skrbnikov s kompetencami trajnostnega razvoja in seznanja z aktualnimi aktivnostmi ter zastavljenim razvojem VIZ-a na tem področju. Sodelovanje in podpora staršev oziroma skrbnikov sta namreč ključna za celostno izobraževanje o trajnostnem razvoju in za oblikovanje generacij, ki bodo bolj ozaveščene in odgovorne do okolja in družbe.

Slika 1: Deležniki celostnega pristopa k VITR

3 DEJAVNOSTI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA ZAVODA S Poudarkom NA CELOSTNEM PRISTOPU

Učeči se kot nosilec preobrazbe, ki je nujna za našo družbo, potrebuje znanje različnih disciplin in predmetov, z njimi povezanih veščin, vrednot in stališč, zato je vertikalna in horizontalna integracija trajnostnega razvoja, od vrtca do univerze, ključnega pomena. Le tako se lahko z interdisciplinarnim in celostnim pristopom naslavlja kompleksne izzive trajnostnega razvoja ter uspešno prepleta vse soodvisne vidike. VITR je pomembna obogatitev kurikularnih dokumentov za vsa področja in predmete (Education for Sustainable Development Goals: learning objectives, 2017).

Celostni pristop VIZ-a k VITR opredeljuje nenehno načrtovanje, izvajanje in evalviranje dejavnosti s področja VITR, kar je naloga razvojnega tima VIZ-a. Smiselno je, da se v omenjene naloge vključi tudi zeleno skupino učečih se in preostale deležnike vpete v vzgojno-izobraževalni proces.

3.1 NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE DEJAVNOSTI

V podporo celostnemu in sistemskemu pristopu k VITR ter v podporo povezovanju soodvisnih vidikov trajnostnega razvoja (okoljski, gospodarski, družbeni vidik) predlagamo, da pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti izhajate iz ciljev Agende 2030, ki jih lahko združite v t. i. tematska področja, opisana v nadaljevanju.

3.1.1 Izbira področja (teme) delovanja

Tematska področja omogočajo povezovanje vseh treh vidikov trajnostnega razvoja (okoljski, gospodarski, družbeni). Izbira ter obravnava posameznih tematskih področij sta odvisni od stopnje izobraževanja, namena načrtovanih dejavnosti, povezovanja dejavnosti z vsebinami in cilji posameznih predmetov in področij oziroma njihovih učnih načrtov, področij kurikula za vrtce, vključevanja učečih se, lokalnega okolja itd.

Izbira in osredotočenost na predlagana tematska področja je pri načrtovanju dejavnosti lahko priložnost za:

- razvijanje razumevanja kompleksnosti trajnostnega razvoja,
- povezovanje z življenjskimi izkušnjami učečih se, izkušnjami in izzivi lokalnega okolja in hkrati navezovanje na globalno perspektivo,
- črpanje idej iz preteklih znanj, izkušenj in učne prakse,
- razvoj kompetenc s področja trajnostnosti,

- ustvarjalnost in inovativnost,
- usposabljanje za informirano aktivno državljanstvo.

Pri izbiri tematskega področja in načrtovanju aktivnosti ter učnih situacij je smiselno upoštevati:

- razvijanje kompetenc VITR,
- upoštevanje načel trajnostnega razvoja,
- različne razlage in poglede,
- posebnosti predmetov in področij,
- življenjske izkušnje učečih se,
- aktualni in dolgoročni pomen za družbo,
- različne oblike učenja,
- povezavanje z lokalnim okoljem.

V Preglednici 2 so navedena tematska področja, opredeljena z naborom ključnih vsebin.

Preglednica 2: Tematska področja s primeri ključnih vsebin

Tematsko področje	Primeri ključnih vsebin
Podnebne spremembe	Toplogredni plini, globalno segrevanje, razumevanje in zavedanje podnebnih sprememb, zgodnje opozarjanje in prilagajanje podnebnim spremembam, blažitev posledic podnebnih sprememb, soočanje z naravnimi nesrečami in ekstremnimi vremenskimi pojavi, zmanjšanje vpliva podnebnih sprememb ter družbena odgovornost, podnebni/okoljski migranti/begunci itd.
Globalno spreminjanje in varstvo okolja in narave	Vplivi človeka na okolje in naravo ter njihova presoja, povezanost sistemov in sistemski vpliv, globalni učinki vplivov na okolje, zmanjševanje okoljskih tveganj, ogljični in ekološki (okoljski) odtis, okoljska pravičnost, zaščita in uporaba naravnih virov, degradacija okolja, kakovost vodnih ekosistemov, tal, kopenskih ekosistemov in zraka, nosilnost okolja, planetarne omejitve, obnovljivi in neobnovljivi viri energije, trajnostna raba naravnih in energijskih virov, varstvo okolja in narave, skrb za planet itd.
Biodiverzitet	Pomen biodiverzitete, invazivne tujerodne vrste, ekosistemske storitve, bioakumulacija, povezanost in soodvisnost ekosistemov, naravni in antropogeni ekosistemi, samočistilna sposobnost ekosistemov itd.

Hrana in kmetijstvo	Trajnostno kmetijstvo, trajnostna oskrba s hrano, trajnostne prehranjevalne navade, gensko spremenjeni organizmi, lokalna samooskrba, integrirana in ekološka pridelava hrane, odporni načini kmetovanja, genska raznovrstnost kulturnih rastlin in živali itd.
Energijski viri in surovine po svetu	Obnovljivi viri, alternativni viri, neobnovljivi viri energije, energetska učinkovitost, trajnostna raba naravnih in energijskih virov, proizvodnja, trgovanje in poraba surovin, redke surovine, ravnanje z odpadki in ponovna uporaba, zelene tehnologije itd.
Zdravje in dobro počutje	Dobro psihično in fizično počutje ter vpliv okoljskih dejavnikov na zdravje posameznika, okolja in planeta, družbeno blagostanje in ravnovesje itd.
Trajnostna proizvodnja in potrošnja	Zeleno (nizkoogljično, krožno) gospodarstvo, pravična trgovina, trajnostno (odgovorno) potrošništvo, trajnostna proizvodnja, trajnostni turizem, trajnosten življenjski slog, družbena odgovornost, socialno podjetništvo, zeleno gospodarstvo in zelena delovna mesta, globalizacija gospodarstva itd.
Mobilnost, razvoj mest in prometa	Trajnostna urbanizacija, trajnostna gradnja in infrastruktura, promet, trajnostna mobilnost, prometna varnost, varstvo in ohranjanje kulturne in naravne dediščine, kakovost zraka, celosten razvoj mest in podeželja itd.
Demografske strukture in razvoj	Medgeneracijsko sodelovanje, zaposljivost starejših, delovno aktivno prebivalstvo, staranje prebivalstva itd.
Kulturna raznolikost, strpnost in inkluzija	Medkulturnost, sprejemanje različnosti, medkulturno razumevanje, solidarnost in sodelovanje, medkulturni in medverski dialog, lokalno, nacionalno in/ali globalno državljanstvo, državljanska vzgoja itd.
Migracije in integracija	Migracije, begunska problematika, okoljski migranti, multikulturna okolja itd.

Demokracija in človekove pravice	Demokracija, vključenost, participacija, pravna, socialna država, spoštovanje in uveljavljanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, otrokove pravice, nediskriminacija, etična načela, norme in vrednote: enakost, dostojanstvo, pravičnost, odgovornost, integriteta itd.
Enakost spolov	Spolne vloge (biološki in družbeni spol, stereotipi, predsodki, diskriminacija, družbene norme in zakonodaja) in vpliv na odnose, dostop do virov in zaščite, enak dostop do virov in zaščite, enakopravnost in enake možnosti spolov, pravičnost in spoštovanje človekovih pravic, identiteta in nediskriminacija itd.
Enakost, pravičnost	Socialno-ekonomska neenakost, globalna pravičnost, medgeneracijska pravičnost itd.

3.1.2 Povezanost dejavnosti s cilji Agende 2030

Pri oblikovanju ter realizaciji zastavljenih ciljev Agende 2030 je pomembno, da upoštevamo kognitivno, socialno-čustveno in vedenjsko področje. Tako navaja tudi priročnik za učitelje Education for Sustainable Development Goals, Learning Objectives (Education for Sustainable Development Goals: learning objectives, 2017), ki za vsak CTR Agende 2030 predvidi specifične kognitivne, čustveno-socialne in vedenjske učne cilje. Učni cilji, navedeni pod CTR-jem 13, omogočajo učečemu se razumevanje podnebnih sprememb. K blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje prispevajo poleg CTR-ja 13 tudi drugi CTR-ji.

V Preglednici 3 so predlagani učni cilji (kognitivni, socialno-čustveni in vedenjski) za doseganje CTR-ja 13 ter priporočene učne teme za doseganje posameznih učnih ciljev (Piciga, 2023).

Preglednica 3: Učni cilji in priporočene teme za CTR 13: Podnebni ukrepi

VRSTE CILJEV	TEMELJNI STANDARD - CTR 13:	PRIPOROČENE TEME ZA CTR 13: IZBOR
1. <u>Kognitivni učni cilji</u>	Učeči se razume, ve, pozna: <ul style="list-style-type: none"> a. učinek tople grede (naravni pojav), b. podnebne spremembe (antropogeni pojav), c. prispevek človeških dejavnosti, d. posledice podnebnih sprememb; kot krepitevni dejavnik, 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Emisije toplogrednih plinov, povezane z energijo, kmetijstvom in industrijo: 1. b, c, e; 2. a, d, e; 3. a, c, d, e. ❖ Dvig morske gladine in njegove posledice za

	e. strategije: preprečevanje, blaženje, prilagajanje; povezave z naravnimi nesrečami.	pokrajine (npr. male otoške države); 1. d; 2. a, d, e; 3. a, c.
<u>2. Socialno-čustveni učni cilji</u>	Učeči se je zmožen: <ul style="list-style-type: none"> a. razložiti ekosistemsko dinamiko in posledice podnebnih sprememb, b. spodbujati druge k varovanju podnebja, c. sodelovati z drugimi za soočanje s podnebnimi spremembami, d. razumeti svoj osebni vpliv, e. prepoznati nalogo varovanja globalnega podnebja, ponovno ovrednotiti pogled na svet in vedenje. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Učinki in vplivi na velike ekosisteme, kot so gozdovi, oceani, ledeniki, in na biotsko raznovrstnost: 1. d; 2. a, d, e; 3. a, c. ❖ Strategije preprečevanja, blaženja in prilagajanja; njihova povezava z odzivom na nesreče, zmanjšanjem tveganja: 1. e; 2. c; 3. c, d, e. ❖ Lokalne, nacionalne in globalne institucije na področju podnebnih sprememb: 1. e; 2. c; 3. c, d. ❖ Lokalne, nacionalne in globalne strategije varovanja podnebja 1. e; 2. c; 3. c, d. ❖ Prihodnji scenariji: 1. b, c, d, e; 2. a; 3.c. ❖ Etika in podnebne spremembe: 2 in 3.
<u>3. Vedenjski učni cilji</u>	Učeči se je zmožen: <ul style="list-style-type: none"> a. presoditi svoje aktivnosti, po potrebi jih spremeniti, b. delovati v prid ogroženih ljudi, c. predvideti in ovrednotiti vpliv odločitev in aktivnosti na druge, d. zavzemati se za (ukrepe) javne politike varovanja podnebja, e. podpirati podnebnju prijazne gospodarske aktivnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Lokalne, nacionalne in globalne strategije varovanja podnebja 1. e; 2. c; 3. c, d. ❖ Prihodnji scenariji: 1. b, c, d, e; 2. a; 3.c. ❖ Etika in podnebne spremembe: 2 in 3.

V Preglednici 4 so prikazane možnosti povezovanja učnih ciljev CTR-ja 13 z učnimi cilji nekaterih drugih CTR-jev.

Preglednica 4: Povezanost učnih ciljev CTR-ja 13 z učnimi cilji nekaterih drugih CTR-jev

VRSTE CILJEV	IZBRANI UČNI CILJI ZA CTR 13	POVEZANI UČNI CILJI NEKATERIH DRUGIH CTR-jev
<u>1. Kognitivni učni cilji</u>	c. Učeči se ve, katere človeške dejavnosti – na globalni, nacionalni, lokalni in individualni ravni – najbolj prispevajo k podnebnim spremembam.	CTR 7, 1. a: Učeči se pozna različne vire energije – obnovljive in neobnovljive – in njihove prednosti in slabosti, vključno z vplivi na okolje, vplivi na zdravje, rabo, varnostjo in energetske varnostjo (zanesljivostjo oskrbe z energijo) ter njihove deleže v mešanici energetskih virov na lokalni, nacionalni in svetovni ravni. CTR 12, 1. b: Učeči se razume vzorce proizvodnje in potrošnje, vrednostne verige ter medsebojno povezanost proizvodnje in potrošnje (ponudba in povpraševanje, strupene snovi, emisije CO ₂ , nastajanje odpadkov, zdravje, delovni pogoji, revščina itd.).

<u>2.</u> <u>Socialno-</u> <u>čustveni</u> <u>učni cilji</u>	b. Učeči se je zmožen spodbujati druge k varovanju podnebja.	CTR 11, 2. b: Učeči se se je zmožen lokalno in spletno povezati s skupinami skupnosti in jim pomagati pri razvoju trajnostne bodoče vizije njihove skupnosti. CTR 12, 2. b: Učeči se je zmožen spodbujati druge, da se vključijo v trajnostne prakse v potrošnji in proizvodnji.
<u>3.</u> <u>Vedenjski</u> <u>učni cilji</u>	c. Učeči se je zmožen predvideti, oceniti in ovrednotiti vpliv osebnih, lokalnih in nacionalnih odločitev ali aktivnosti na ostale ljudi in svetovne regije.	CTR 7, 3. c: Učeči se je zmožen analizirati učinek in dolgoročne vplive velikih energetskih projektov (npr. gradnja vetrne elektrarne na morju) in politik, povezanih z energijo na različne skupine deležnikov (vključujoč naravo). CTR 12, 3. a: Učeči se je zmožen načrtovati, izvajati in ovrednotiti dejavnosti, povezane s potrošnjo, z uporabo obstoječih meril trajnostnosti.

3.1.3 Vzpostavitev učnega okolja v podporo VITR

Učno okolje, ki učeče se navdaja z zaupanjem, radovednostjo, sodelovanjem, možnostjo za podajanje predlogov in demokratičnostjo je varno in spodbudno učno okolje. Velik del tovrstnega učenja ne poteka le v učilnici ali igralnici, ampak tudi na prostem (Mathie in Wals, 2022).

Pri vzpostavitvi učnega okolja v podporo VITR so lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- *Kaj želimo doseči?*
- *Kaj je naš namen?*
- *Katere so tiste vsebine, področja, dejavnosti, ki podpirajo našo skupno vizijo?*
- *Kaj nam sporočajo učeči se, kaj je za njih pomembno?*
- *Katere veščine in vsebine so relevantne za njihovo okolje?*

Vizija govori o odgovornosti VIZ-a do učečih se, ki razvijajo znanje in veščine, svoj odnos in vrednote, do družbe, ki bo zmogla preobrazbo le kolektivno, in do narave. Potrebni razmisleki so usmerjeni v izbor vsebin, področij in dejavnosti, ki podpirajo skupno vizijo, v razvijanje tistih veščin in znanj, ki so relevantni tudi za okolje, v katerem se nahaja VIZ. VIZ, ki sledi tej viziji, posredno in neposredno soustvarja trajnostno, zeleno učno okolje (United Nations, b. d.).

Pri vzpostavitvi učnega okolja v podporo celostnemu pristopu k VITR je treba upoštevati vidike fizičnega, didaktičnega in socialnega učnega okolja.

a) **Fizično učno okolje** zajema poleg učilnice/igralnice vse druge prostore in okolico VIZ-a, kjer poteka vzgojno-izobraževalni proces. Za podpiranje celostnega pristopa k VITR je pomembno, da fizični prostor omogoča prilagodljivo, inkluzivno in individualizirano učno okolje, personalizirano učenje, izvajanje ločenih in skupnih aktivnosti, medpredmetno povezovanje in interdisciplinarni pristop, vertikalno in horizontalno povezovanje, učenje ali/in gibanje na zunanjih površinah, skupinsko učenje in druženje, aktivno participacijo učečih se.

Pri vzpostavitvi fizičnega učnega okolja nas lahko vodijo naslednja vprašanja:

- *Kje se učimo?*
- *Kako v VIZ-u živimo trajnostno?*
- *Kakšne priložnosti za VITR ponuja naše fizično učno okolje?*
- *Kako lahko učeče se vključimo v bolj trajnostno delovanje VIZ-a?*
- *Kako lahko fizično učno okolje spremenimo, da bo še bolj trajnostno/da bo spodbujalo VITR?*

Ključno je, da učni prostor odraža vrednote, za katere se zavzemamo. Pri tem je pomembno nenehno se spraševati, kako lahko vključimo vse zaposlene in učeče se.

Za trajnostno fizično učno okolje so potrebne t. i. zelene inovacije, ki:

- spodbujajo prehod v nizkoogljično družbo in krožno gospodarstvo,
- povečujejo energetske učinkovitost stavbe (trajnostna gradnja z lesom, naložba v večjo energijsko učinkovitost stavbe),
- pozitivno učinkujejo na socialno razsežnost trajnostnega razvoja,
- spodbujajo zeleno preobrazbo, ki bo prispevala k izvajanju podnebnih ukrepov,
- **omogočajo otipljive in pozitivne spremembe v našem vsakdanjem življenju,**
- **izboljšujejo okoljsko pismenost vseh deležnikov.**

b) Poleg fizičnega učnega okolja je za vzpostavitev celostnega pristopa k VITR še posebej pomembno **didaktično učno okolje**. Didaktično učno okolje, ki temelji na načelih VITR, je usmerjeno v inovativne, trajnostno naravnane spremembe pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega procesa (Evropska komisija, 2022).

Pri vzpostavitvi didaktičnega učnega okolja nas lahko vodijo naslednja vprašanja:

- *O čem se bomo učili?*
- *Katere teme trajnostnega razvoja so že del našega kurikula/posameznega učnega načrta in katere obstoječe lahko nadgradimo?*

- Čemu se lahko posvetimo pri posameznih predmetih in čemu medpredmetno/interdisciplinarno (npr. ITS)?
- Kako tekom učnega procesa udejaniti načelo aktualizacije?
- Kako se učimo?
- Kateri so tisti pristopi, učne oblike in metode, ki podpirajo in spodbujajo pozornost, radovednost, aktivnost, povezovanje, raziskovanje?
- Kako učečim se omogočiti, da odkrijejo, kakšen je lahko njihov prispevek k trajnostnosti? Kakšno učno okolje spodbuja transformativno učenje?

Pri tem je potreben razmislek, katere so tiste trajnostne teme, ki so že del učnih načrtov posameznih predmetov, in katere tiste, ki se jim bomo posvetili medpredmetno ali interdisciplinarno. Pomembno je zagotavljanje aktualnosti načrtovanih vsebin in zagotavljanje glasu učečih se, da odkrijejo, kakšen je lahko njihov prispevek k trajnostnosti.

UNESCO predlaga tri ključne didaktične pristope, ki so potrebni za VITR (Piciga idr., 2023):

1. Na učečega se osredinjen pristop.
2. Izkustveno učenje.
3. Transformativno učenje.

c) Tretji vidik pri vzpostavitvi celostnega pristopa k VITR je **socialno učno okolje**. Pri tem se sprašujemo:

- *Od koga se učimo?*
- *Kaj se lahko naučimo drug od drugega?*
- *Ali razpravljamo o družbenem razvoju in njegovem vplivu na naše izobraževanje?*
- *S kom se učimo?*
- *S kom sodelujemo?*
- *Kako lahko vključimo lokalno okolje?*
- *Se zavedamo pomena formalnega, neformalnega in priložnostnega izobraževanja?*
- *Kako naslavljam vključenost, enakost, raznolikost?*

Vzpostavitev trajnostnega učnega okolja, z upoštevanjem fizičnega, didaktičnega in socialnega vidika, omogoča učinkovit razvoj kompetenc za trajnostnost, ki so podrobneje opisane v poglavju 2.1.4 Vloga strokovnih delavcev in drugih delavcev VIZ-a.

3.2 PRIPRAVA AKCIJSKEGA NAČRTA

Celostni pristop k VITR zahteva temeljito načrtovanje dejavnosti na VIZ-u ter opredelitev nalog posameznih deležnikov.

Akcijski načrt je dokument, ki opredeljuje usmeritvene cilje in prednostne naloge VIZ-a. Predstavlja strategijo, kako priti do zastavljenega cilja. Sledi viziji VIZ-a ter vključuje cilje in prednostne naloge, ki jih spremljajo konkretne dejavnosti, pričakovani rezultati in časovni okviri. Zajemati mora več področij celostnega pristopa, in sicer vodenje VIZ-a, poučevanje in učenje, krepitev kompetenc strokovnih delavcev, upravljanje prostorov in okolice VIZ-a ter partnerstvo z lokalno skupnostjo.

Predvidi dejavnosti za doseganje ciljev, kriterije uspešnosti, potrebne materialne vire in časovnico izvedbe. Predstavlja naj izhodišče za akcijske načrte posameznih aktivov/skupin in strokovnih delavcev. Je del letnega delovnega načrta, medtem ko so akcijski načrti na ravni aktivov/skupin del ali priloga načrtov aktivov/skupin, na ravni posameznih strokovnih delavcev pa so umeščeni v letne priprave.

VIZ-i lahko v svoj letni delovni načrt vključijo trajnostne teme, ki jih še niso naslovili v dosedanem delu, prav tako lahko že obravnavane teme povežejo s ključnimi novimi trajnostnimi temami z različnih zornih kotov (Mathie in Wals, 2022).

V nadaljevanju so opisani koraki priprave akcijskega načrta.

1. korak Analiza stanja

Člani razvojnega tima skupaj z ravnateljem na pedagoški konferenci ali v okviru drugega ustaljenega načina dela pripravijo strokovno razpravo na ravni zavoda za področje VITR. Namen razprave je širiti znanje na izbranem področju ter osvetliti skupna izhodišča – prepričanja, stališča, načela in vrednote. Pri tem je priporočljivo ugotoviti:

- *Kaj je namen načrtovanja dejavnosti s področja VITR?*
- *Na katero področje trajnostnega razvoja se bomo osredotočili?*
- *Kako je izbrano področje povezano s podnebnimi spremembami?*
- *Kaj so cilji VIZ-a (dolgoročni in kratkoročni)?*
- *Kaj bomo naredili, da bomo cilje dosegli?*
- *Katere vire oziroma pogoje potrebujemo za uresničitev ciljev?*
- *Ali poznamo odgovore na vprašanja: kdo, kdaj, kako, zakaj itn.?*
- *Kateri so naši kriteriji uspešnosti (kdaj bomo vedeli, da smo zastavljene cilje dosegli)?*
- *Katere so morebitne ovire?*

Pri iskanju odgovorov na zgornja vprašanja je pomembno sodelovanje vseh zaposlenih. Če ima VIZ vzpostavljeno tudi zeleno skupino učečih se, se lahko le-ta vključi v razpravo. Podpora VIZ-om pri iskanju odgovorov, ugotavljanju skupnih izhodišč in njihovem povezovanju z Agendo 2030, je lahko **pobuda Notranjih razvojnih ciljev** (Inner Development Goals, 2021).

Notranji razvojni cilji (IDG) se osredotočajo na razvijanje (samo)zavedanja in čustvene inteligence v povezavi s 17-imi cilji trajnostnega razvoja in predstavljajo okvir transformativnih veščin za trajnostni razvoj.

Okvir IDG v luči ciljev trajnostnega razvoja predstavlja pet razsežnosti (biti, razmišljanje, povezovanje, sodelovanje in delovanje) ter 23 veščin oz. lastnosti (Preglednica 5).

Preglednica 5: Okvir Notranjih razvojnih ciljev

1 BITI Odnos do sebe	2 RAZMIŠLJANJE Kognitivne veščine	3 POVEZOVANJE Skrb za druge in svet	4 SODELOVANJE Socialne veščine	5 DELOVANJE Omogočanje sprememb
Notranji kompas Integriteta in avtentičnost Odprtost in naravnost k učenju Samozavedanje Prisotnost	Kritično razmišljanje Zavedanje kompleksnosti Zmožnost gledanja iz perspektive Vzpostavlanje smisla Dolgoročna razvojna usmeritev in vizija	Spoštovanje Povezanost Skromnost Empatija in sočutje	Komunikacijske spretnosti Veščine soustvarjanja Vključujoča miselnost in medkulturna kompetenca Zaupanje Veščine mobilizacije	Pogum Ustvarjalnost Optimizem Vztrajnost

Na ravni VIZ-a lahko razvojni tim uporabi okvir IDG kot pomoč pri načrtovanju aktivnosti in zapisu akcijskega načrta. Pri tem lahko sledi vprašanjem po posameznih dimenzijah, ki so navedena v Preglednici 6.

Preglednica 6: Dimenzije IDG

Notranji kompas Katere so vaše tri najpomembnejše vrednote? Kako želite služiti dobroti sveta?	Kritično razmišljanje Kako prepoznate slepe pege v svojih prepričanjih? Ali gojite navado postavljanja raziskovalnih in kritičnih vprašanj v zvezi s pomembnimi izjavami?	Spoštovanje Kdo je prispeval k vašemu uspehu? Ali zavestno usmerjate svojo pozornost na tisto, kar je vredno vaše hvaležnosti/priznanja/spoštovanja?	Komunikacijske spretnosti Kaj vam pomaga ustvariti iskren dialog? Katere komunikacijske spretnosti bi želeli še naprej razvijati?	Pogum Kdaj ste nazadnje naredili nekaj drznega? Katere so situacije, v katerih bi si želeli, da bi znali ravnati bolj pogumno?
Integriteta in avtentičnost	Zavedanje kompleksnosti Kaj vam pomaga razmišljati v smislu "lahko	Povezanost S kom in s čim bi želeli biti bolj vključeni/povezani?	Veščine soustvarjanja Ali ste dovolj prožni in trdni, da lahko zaznate in	Ustvarjalnost Kako lahko spodbujate k večji ustvarjalnosti?

<p>V katerih situacijah in zakaj prenehate biti takšni, kot ste?</p> <p>V katerih situacijah se počutite izzvane, ali ste zvesti svojim vrednotam in temu, kdo ste?</p>	<p>je tako in tako" (več perspektiv)?</p> <p>Ali si prizadevate, da bi vprašanja, ki vas skrbijo, lahko razumeli globlje: vzroke, morebitne posledice, odvisnosti od drugih področij?</p>	<p>Ali razvijate in vzdržujete globlji občutek povezanosti, da ste del veliko večje celote, kot sta človeštvo in ekosistem?</p>	<p>se odzovete na spremembe?</p> <p>Kako lahko postanete še bolj ustvarjalni in konstruktivni pri sodelovanju?</p>	<p>Kako lahko, glede na svojo osebnost, prispevate k več ustvarjalnosti na vašem področju dela?</p>
<p>Odprtost in naravnost k učenju</p> <p>Kako ostajate odprti (nepriistranski), ko imate drugačno mnenje?</p> <p>Ali ste usmerjeni k temu, da imate raziskovalno naravnano miselnost, ko se srečate z mnenji, ki se zelo razlikujejo od vaših lastnih?</p>	<p>Zmožnost gledanja stvari iz perspektive</p> <p>Ima kdo stališča/pogleda, ki vam pomenijo težak izziv?</p> <p>Koliko ste motivirani za vključevanje nasprotnočujih si pogledov pri reševanju zahtevnih vprašanj?</p>	<p>Skromnost</p> <p>Kaj vam pomaga postaviti "mi" pred "jaz", ko zahteva situacija?</p> <p>Ali se včasih počutite bolj obremenjeni s tem, da bi izgledali dobro, kot bi si želeli?</p>	<p>Vključujoča miselnost in medkulturna kompetenca</p> <p>Kaj vam pomaga pri vključevanju drugače mislečih?</p> <p>Koliko ste se pripravljene potruditi, da bi razumeli in vključili ljudi in miselnosti, ki se zelo razlikujejo od vašega razmišljanja?</p>	<p>Optimizem</p> <p>Kaj dobrega se bo po vašem mnenju zgodilo v tem stoletju?</p> <p>Ali znate usmeriti svojo pozornost in pozornost drugih na stvari, ki vlivajo upanje (znamenja, pobude, nekaj, kar želite še naprej podpirati)?</p>
<p>Samozavedanje</p> <p>Katere so vaše prednosti in slabosti?</p> <p>Ali razvijate svojo sposobnost, da se lahko zavedate svoje lastne narave, misli, sodb, odzivov in čustev, ko se zgodijo?</p>	<p>Vzpostavljanje smisla</p> <p>Katere zgodbe vam pomagajo začutiti smisel?</p> <p>Ali se zamislite nad tem, kako si sami ustvarjate zgodbe o vprašanih, ki vas zanimajo?</p>	<p>Empatija in sočutje</p> <p>Kdo in kaj vam pomaga ukrepati, ko opazite trpljenje drugih?</p> <p>Ali si prizadevate, da bi bili sposobni čutiti empatijo in sočutje tudi do ljudi, ki so zelo drugačni od vas in ki lahko ravnajo tako, kot vi sicer ne odobravate?</p>	<p>Zaupanje</p> <p>Kako zavestno/načrtno gradite zaupanje?</p> <p>Kako izboljšujete svoje veščine pri vzpostavljanju in ohranjanju zaupanja v odnosu do različnih ljudi?</p>	<p>Vztrajnost</p> <p>Kateri je tisti resničen izziv, ki vam je pomagal pri rasti?</p> <p>Kakšne zamisli imate o tem, kako lahko okrepimo naše individualne in skupne zmožnosti, da dolgoročno vzdržujemo zavzetost in trud?</p>
<p>Prisotnost</p> <p>Kaj je v vas trenutno najbolj živo?</p> <p>Se lahko spomnite trenutkov, ko ste bili v podporo nekemu drugemu, ne da bi ga obsojali, a vendar ste ga s tem primerno nagovorili in izzvali?</p>	<p>Dolgoročna razvojna usmeritev in vizija</p> <p>Katere tri stvari so za vas najpomembnejše v obdobju 5, 10 in 100 let?</p> <p>Ali se počutite motivirane, da sodelujete pri delu, ki obravnava vprašanja, ki bodo za reševanje potrebovala daljše časovno obdobje?</p>		<p>Veščine mobilizacije</p> <p>Kaj je najboljša motivacija za doseganje skupnih ciljev?</p> <p>V kako veliki meri se posvečate nalogi mobilizacije (aktivacije) in spodbujanja drugih ljudi k uresničevanju skupne vizije?</p>	

Notranji razvojni cilji so lahko katalizator trajnostnega razvoja tako na osebni kot tudi institucionalni in družbeni ravni. Vplivajo na oblikovanje vrednot in etičnih načel, ključnih za trajnostni razvoj.

2. korak: Priprava akcijskega načrta

Na temelju ugotovitev strokovne razprave člani razvojnega tima ob podpori ravnatelja pripravijo akcijski načrt za področje VITR. Pri pripravi akcijskega načrta si lahko pomagajo z že izdelanim obrazcem (Preglednica 7), ki ga smiselno prilagodijo glede na posebnosti in specifikke VIZ.

Preglednica 7: Predlog akcijskega načrta za področje VITR

Šolsko leto			
Člani razvojnega tima			
Cilj celostnega pristopa k VITR (priporočamo uporabo metode S.M.A.R.T. ³)			
Področje (tema) načrtovanih dejavnosti			
Povezanost CTR 13 (Podnebne spremembe)			
Povezanost z drugimi cilji trajnostnega razvoja (Agenda 2030)			
DEJAVNOSTI (kratek opis dejavnosti) <ul style="list-style-type: none"> Kako bo načrtovana dejavnost prispevala k celostnemu pristopu k VITR? Kako bo dejavnost prispevala k realizaciji zastavljenega cilja/-ev? Katere cilje učnih načrtov posameznih predmetov ali kurikula boste realizirali z dejavnostjo? Katere didaktične pristope, priporočene za VITR, načrtujete? Katere spremembe bodo načrtovane dejavnosti prinesle VIZ-u? 	Dejavnost 1	Dejavnost 2	Dejavnost 3
V okviru česa boste dejavnosti izvajali? (npr. pouka, projektov oz. projektnih dnevov, RAP, dnevov dejavnosti, obveznih izbirnih vsebin, ITS, taborov itd.)	Dejavnost 1	Dejavnost 2	Dejavnost 3
Časovni potek in izvedba dejavnosti	Dejavnost 1	Dejavnost 2	Dejavnost 3
KRITERIJI USPEŠNOSTI in KAZALNIKI (Kako boste vedeli, da ste dosegli načrtovano?)	Dejavnost 1	Dejavnost 2	Dejavnost 3
VLOGA posameznih deležnikov			

³ Metoda S.M.A.R.T. je ena izmed najučinkovitejših metod za postavljanje ciljev. Cilj opredelimo kot: specifičen, merljiv, atraktiven, realen in terminsko definiran.

	Razvojni tim	Strokovni delavci	Otroci/učenci/dijaki	Drugi zaposleni	Starši in lokalno okolje
SREDSTVA, UČNA GRADIVA IN DIDAKTIČNI PRIPOMOČKI Katera sredstva in vire potrebujete za izvedbo dejavnosti? Katera učna gradiva in pripomočke boste uporabili ali razvili za potrebe izvajanja dejavnosti?					

Priporočila pri pripravi akcijskega načrta (Brejc idr., 2014):

- Z vsebino akcijskega načrta naj bodo seznanjeni vsi, ki jih le-ta tako ali drugače zadeva, npr. drugi zaposleni, zelena skupina učečih se in preostali deležniki.
- Strokovni delavci zavoda so ves čas dejavno vključeni v vse korake akcijskega načrta.
- Priporočljivi so redni sestanki in seznanitev vseh strokovnih delavcev z napredkom.
- Ravnatelj in razvojni tim strokovne delavce tudi med letom spomni na vizijo, zakaj je delovanje na področju VITR pomembno.
- Aktivnosti so vključenev letni delovni načrt VIZ-a. morda kot prednostna naloga.

3. korak: Uresničevanje akcijskega načrta in trajnostnost

Člani razvojnega tima ob podpori ravnatelja vodijo načrtovanje in izvedbo dejavnosti ter spremljajo proces uresničevanja ciljev akcijskega načrta. Za celovitost načrtovanja zapišejo kriterije uspešnosti in kazalnike (kvantitativne ali kvalitativne), ki opredelijo doseganje cilja. Pri oblikovanju kriterijev si pomagajo z naslednjimi vprašanji:

- *Če izvedemo vse načrtovane dejavnosti, kako bomo vedeli, da smo cilje dosegli?*
- *Kaj bo drugače za učeče se?*
- *Kaj bo drugače za strokovne delavce?*
- *Kaj bodo učeči se znali, vedeli ali delali drugače, da bomo vedeli, da smo bili uspešni?*

Razvojni tim naj sproti spremlja osredotočenost na izbrani(e) cilje, motivacijo sodelavcev in izvajanje posameznih dejavnosti. Odziva naj se na morebitne težave in jih v sodelovanju z ravnateljem in sodelavci sproti razrešuje.

Trajnost izbranih aktivnosti lahko zagotovite z usmeritvami in ukrepi za naslednje šolsko leto. Na ravni VIZ zapišite usmeritve za nadaljnje delo in konkretne ukrepe za prihodnje šolsko leto:

- *Katere so temeljne ugotovitve samoevalvacije področja VITR v tekočem šolskem letu?*
- *Kaj bi za izboljšanje na področju VITR lahko storili oziroma morali storiti v prihodnje?*

Aktivnosti je v vseh pogledih treba načrtovati realistično, dejavnosti naj se nadgrajujejo v prihodnjem šolskem letu. Spremembe naj ne zadevajo le vidnih značilnosti in elementov sistema, ampak tudi vrednote, prepričanja in pričakovanja vzgojiteljev, učiteljev in drugih strokovnih delavcev v vsakodnevni praksi.

4 EVALVACIJA

Evalvacija vključuje **sprotno spremljanje in končno ovrednotenje doseganja zastavljenih razvojnih in prednostnih ciljev** v določenem obdobju. Opredeljena je kot celovit proces neprestanega načrtovanega zbiranja ter dejavnega analiziranja informacij z namenom VIZ-u priskrbeti oceno trenutnega stanja in je osnova za nadaljnje načrtovanje in usmerjanje.

Samoevalvacija je mehanizem notranje evalvacije, ki jo izvajajo vsi deležniki. VIZ tako poišče odgovore na različna pomembna vprašanja, ki se dotikajo vzgoje in izobraževanja o podnebnih spremembah v kontekstu VITR:

- *Kako napredujejo osebno, razvojno, po znanju učeči se in zaposleni?*
- *Kako učinkovit je VIZ pri uvajanju sprememb in doseganju postavljenih ciljev?*
- *Katera so najpomembnejša močna področja VIZ-a?*
- *Katera so najbolj očitna šibka področja VIZ-a?*
- *Katerim področjem je treba zagotoviti dodatno pozornost in jim prilagoditi nadaljnje dejavnosti? (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije, 2017; Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah, 2019).*

Da bi VIZ-i lahko kakovostno in trajnostno uvajali izboljšave in spremembe na področju VITR, je priporočljivo slediti naslednjim fazam:

- **načrtovanje izboljšav** (oblikovanje akcijskega načrta),
- **izvajanje in spremljanje** (izvajanje načrtovanih dejavnosti, zbiranje podatkov, spremljanje izvajanja),
- **ovrednotenje in poročanje** (analiza in refleksija o podatkih, ovrednotenje doseganja ciljev, poročanje).

Predlog časovnice izvajanja in spremljanja dejavnosti:

Preglednica 8: Časovnica

Čas	Dejavnosti
Junij-oktober	<ul style="list-style-type: none"> • imenovanje razvojnega tima in zelene skupine učečih se • analiza začetnega stanja • začetek načrtovanja celostnega pristopa k VITR in opredelitev vloge deležnikov • usposabljanje za zaposlene v VIZ-u
november/december	<ul style="list-style-type: none"> • priprava akcijskega načrta • izvajanje dejavnosti in vzpostavljanje trajnostnega učnega okolja
december-februar	<ul style="list-style-type: none"> • izvajanje dejavnosti akcijskega načrta in zbiranje podatkov • vmesno spremljanje realizacije načrtovanega na ravni VIZ-a

februar/marec	<ul style="list-style-type: none"> strokovna razprava o izvajanju dejavnosti in doseganju zastavljenih ciljev oblikovanje sklepov in dogovorov o izvajanju nadaljnjih aktivnosti
marec–maj	<ul style="list-style-type: none"> izvajanje dejavnosti akcijskega načrta in zbiranje podatkov usposabljanje za zaposlene v VIZ-u
junij–avgust	<ul style="list-style-type: none"> končna evalvacija izvajanja akcijskega načrta in vzpostavitve trajnostnega učnega okolja povratna informacija vključenim deležnikom načrtovanje nadaljevanja dejavnosti akcijskega načrta

Za samoevalvacijo izvajanja aktivnosti na področju VITR in realizacijo dejavnosti akcijskega načrta je lahko v pomoč spodnji obrazec (Education Scotland, 2017).

Preglednica 9: Evalvacijski vprašalnik

Samoevalvacija VITR v VIZ VITR smo opredelili kot področje vizije VIZ-a. S pogledom navznoter, navzven in naprej gradimo skupno razumevanje VITR in njenega pomena za učeče se. Načrtujemo prvo analizo stanja v VIZ-u.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Načrtovanje VITR je dobro vključeno v kulturo VIZ-a. Vsi zainteresirani deležniki dobro razumemo ter imamo močno in uveljavljeno vizijo VITR in njen pomen za učeče se. Učinkoviteje in bolj sistematično gledamo navznoter, navzven in naprej ter zbiramo številne dokaze za prikaz učinka VITR.
	Naš naslednji korak:										
Vodenje procesa VITR Nekateri zaposleni smo imeli na voljo priložnosti za usposabljanje s področja VITR. Nekateri zaposleni koordiniramo manjše skupine učečih se na področju trajnostnega razvoja, vendar skupine še ne sodelujejo usklajeno.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	V VIZ-u imamo kulturo kolegialnega učenja s področja VITR. Učinkovitost našega profesionalnega razvoja s področja VITR se kaže v izboljšanju kompetenc za trajnostnost pri vseh deležnikih. Po celotni vertikali delujejo skupine učečih se med katerimi obstaja ravnovesje med različnimi vidiki aktivnega državljanstva, vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj, učenja na prostem, sodelovanja in glasu učečih se. Vse naše dejavnosti na področju VITR so priznane kot del celostnega pristopa VIZ-a kot prispevek k učenju za trajnostnost.

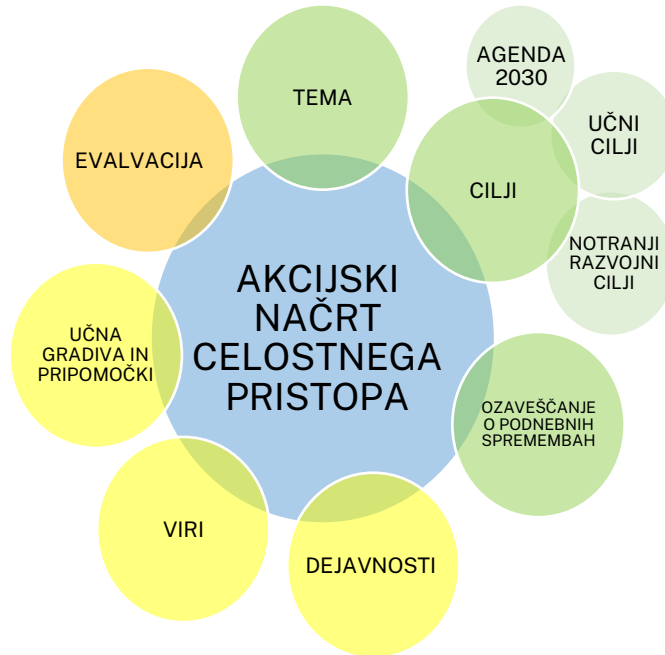
	Naš naslednji korak:										
<p>Vodenje sprememb</p> <p>Zaposleni se zavedamo nekaterih tem VITR. Zaznani so nekateri vidiki dobre prakse VITR. Celovita in poenotena vizija za VITR še ni bila razvita. Nekatero naše aktivnosti odražajo teme VITR, poskušamo pa tudi zagotoviti, da bi bili postopki vodenja VITR bolj vključujoči. Uresničevanje ciljev VITR je večinoma prepuščeno enemu ali dvema zaposlenima.</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<p>Kultura VITR je v celoti vključena v VIZ, vsi deležniki so v celoti vključeni v odločanje in načrtovanje. Pozitiven, odprt in participativen etos se kaže v toplem, spoštljivem in skrbnem vzdušju ter močnem duhu skupnosti. Osebe je odgovorno za vizijo VITR, teme VITR se odražajo v vodenju in delovanju VIZ-a, od trajnostne potrošnje do zagotavljanja usposabljanja zaposlenih. Zaposleni učinkovito sodelujemo z različnimi deležniki.</p>
	Naš naslednji korak:										
<p>Upravljanje virov</p> <p>Začenjamo raziskovati, kako lahko naša stavba in zunanji prostor podpirajo VITR. Nekaj aktivnosti je bilo izvedenih za izboljšanje okoljske prakse v zvezi z zmanjševanjem odpadkov ter porabo energije in vode. Nekaj truda je bilo vloženega v izboljšanje površin VIZ-a. Zunanji prostor začenjamo uporabljati za namen pouka na prostem. Imamo osnovni načrt trajnostne mobilnosti.</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<p>Imamo podatke, ki dokazujejo izboljšano trajnostno naravnost naše stavbe in zunanjega prostora. Prostor je raznolik in nudi spodbudne priložnosti za učenje, razvijanje kompetenc in stik z naravo. Načrt trajnostne mobilnosti je povezan z letnim delovnim načrtom. Učeči se spremljajo in zbirajo podatke o izboljšanju trajnostne mobilnosti.</p>
	Naš naslednji korak:										
<p>Trajnostna učna okolja</p> <p>Teme VITR so vključene v nekaj letnih priprav strokovnih delavcev, kar je posledica sodelovanja v projektih na temo VITR. Nekaj poskusov medpredmetnega povezovanja je izpeljanih z enkratnimi tematskimi/projektnimi dnevi ali tedni. Učeči se v nekaterih razredih ali skupinah razvijajo kompetence za trajnostnost. V VIZ-u je nekaj primerov o kakovostnih učnih izkušnjah, povezanih z VITR, vendar je treba oblikovati celosten</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<p>Letne priprave temeljijo na celostnem pristopu k VITR. Vsi zaposleni v svoji praksi izkazujejo VITR. Pouk na prostem je redna učna izkušnja, ki je podprta z učnimi pripravami. Učeči se vključujejo v različne interdisciplinarne dejavnosti, povezane z aktualnimi temami trajnostnega razvoja. Z VITR spodbujamo razvijanje kompetenc za trajnostnost in miselne procese na višjih taksonomskih ravneh. Naši učeči se učinkovito prispevajo k</p>

pristop. Učeči se imajo nekaj priložnosti, da prispevajo k življenju VIZ-a in širše skupnosti.											življenju VIZ-a in širše skupnosti. Dosežki učečih se na področju VITR se beležijo in ustrezno priznavajo.
Naš naslednji korak:											
<p>Partnerstvo</p> <p>Naš VIZ sodeluje s številnimi organizacijami in podjetji, vključno z dobrodelnimi in prostovoljnimi skupinami. Nekateri starši sodelujejo pri dejavnostih v okviru VITR prek sveta staršev ali kot prostovoljci pri enkratnih dogodkih.</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<p>Naš VIZ učinkovito sodeluje s partnerji v okviru celostnega pristopa k VITR. Imamo jasno strategijo razvoja obstoječih in vzpostavitve novih partnerstev na področju VITR. VIZ je prepoznan kot odprt za nove ideje in je zelo cenjen zaradi svoje aktivne vloge.</p> <p>Dejavnosti VITR so znatno okrepile sodelovanje staršev in skupnosti. Odnosi med zaposlenimi, učečimi se, starši in skupinami lokalne skupnosti so v celoti pozitivni in vzajemno koristni.</p>
Naš naslednji korak:											
<p>Zagotavljanje dobrobiti, enakosti in vključenosti vseh</p> <p>Dvig dosežkov in uspešnosti</p> <p>Nekateri učeči se imajo priložnost sodelovati pri dejavnostih, kot so dobrodelno zbiranje sredstev, ohranjanje narave, akcije in ozaveščanje prek različnih klubov in društev. Identificirana je skupina učečih se, vendar moramo še preučiti, kako je njihovo delo povezano z aktivnostmi VITR v VIZ-u. Dejavnosti VITR izboljšujejo kompetence za trajnostnost pri nekaterih učečih se, zlasti zaradi njihovega sodelovanja v manjši skupinah, ki delujejo na področju VITR.</p> <p>Strokovni delavci začenejajo učeče se vključevati v razpravo o razvoju njihovih kompetenc za trajnostnost.</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<p>Dejavnosti VITR podpirajo naš etos in kulturo sodelovanja in vključevanja vseh. Pri sprejemanju odločitev in načrtovanju dejavnosti namenimo velik poudarek glasu učečih se. Spoštujemo in sprejemamo raznolikost, smo strpni ter se odzivamo na diskriminacijo in predsodke. Aktivnosti VITR spodbujajo razvoj kompetenc za trajnostnost pri vseh učečih se. Posebno pozornost namenjamo odpravljanju ovir pri učenju in izboljšanju dosežkov učečih se iz socialno manj spodbudnih okolij. Učeči se prispevajo k VIZ-u in družbi kot aktivni državljani ter razvijajo mišljenje, ki jim pomaga uspeti v vse bolj globaliziranem svetu.</p> <p>Trajnostno učno okolje podpira ustvarjalnost in učeče se spodbujajo h kritičnemu in sistemskemu razmišljanju,</p>

												domišljiji, odprtosti in osredotočenosti na rešitve. Učeči se imajo informacije o poklicih s področja trajnostnega razvoja.
	Naš naslednji korak:											

Slika 2: Akcijski načrt celostnega programa

5 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNE ZAVODE

Vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov o podnebnih spremembah je del širšega koncepta vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. VITR vključuje medsebojno povezana okoljska, gospodarska in družbena vprašanja, ki jih lahko VIZ naslavlja, če omogoči obravnavo in razumevanje povezanosti, medsebojnih vplivov ter soodvisnosti posameznih vidikov trajnostnega razvoja (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2017). Odzivanje na podnebne spremembe zahteva ne le obravnavo kompleksnega okoljskega izziva, temveč tudi z njim povezanih kompleksnih kombinacij družbenih in gospodarskih vprašanj (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022).

Izboljšanje znanja o tveganjih in razpoložljivih možnostih prilagajanja na okoljske izzive spodbuja odzive družbe ter spremembe vedenja in življenjskega sloga. Vzgoja in izobraževanje ter izboljšana podnebna pismenost lahko pospešijo spremembe vedenja, povečajo zaznavanje tveganja in spodbudijo trajnostno naravnani način življenja, ki omogoča zmanjšanje emisij toplogrednih plinov (prirejeno po IPCC, 2023).

Smiselno je, da umeščanje vsebin trajnostnega razvoja v vzgojno-izobraževalni sistem poteka sinhrono na več nivojih:

- Umeščanje tematskih področij in pripadajočih vsebin v učne načrte in kurikularne dokumente.
- Razvijanje kompetenc za trajnostnost pri vseh zaposlenih ter učečih se.
- Vzpostavljanje učinkovitega učnega okolja v podporo transformativnemu učenju in celostnemu ter sistemskemu pristopu k VITR.
- Usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za ustrezno in učinkovito načrtovanje in izvajanje učnih aktivnosti v podporo VITR.

5.1 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V VRTCIH

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj je vseživljenjski proces (Golob, 2009). Ena izmed nalog vseh zaposlenih v vrtcu je ustvarjanje spodbudnega in varnega okolja za razvijanje kompetenc za trajnostnost.

- Priporočamo, da strokovni delavci v vrtcih pri načrtovanju dejavnosti VITR uporabljajo **učinkovite pristope**, ki temeljijo na razvojnih značilnostih otrok in sodobnih teorijah o razvoju in učenju predšolskih otrok. Tako otrokom pomagajo pri oblikovanju stališč, vrednot in življenjskih navad, ki spodbujajo trajnostni razvoj. Pri tem ne gre samo za preprost prenos znanja o

trajnostnem razvoju, temveč za aktivno vključevanje v okolje, pri čemer se otroci učijo o pomenu varovanja življenja in zdravja kot največjih vrednot planeta.

- Strokovni delavci v vrtcu naj gradijo na **otrokovih osebnih izkušnjah** in pripomorejo k pridobivanju temeljnih izkušenj in spretnosti za razumevanje naravnega in družbenega okolja ter delovanja v njem.
- Strokovni delavci ustvarjajo in negujejo dobro sodelovalno ozračje in skrbijo za **vključevanje vseh udeležencev** vzgojno-izobraževalnega procesa: otrok, vzgojiteljev in drugih delavcev vrtca v uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (Lepičnik - Vodopivec in Tominc, 2011).
- Izbirajo naj takšne dejavnosti, ki omogočajo uresničevanje večine ciljev VITR prek **aktivne vloge otroka ter spodbujajo razmišljanja otrok** o njihovi vlogi v družbi in njihovem vplivu na okolje in naravo (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2017).
- Priporočamo, da vsebine VITR otroci **doživljajo skozi igro**, v katero se vzgojitelji vključujejo, se pogovarjajo o izkušnjah, ki jih imajo otroci, spremljajo otrokove namene v igri ter jim pomagajo izpeljati načrtovano dejavnost.
- Strokovni delavci ob premišljeno načrtovanih ciljih in dejavnostih trajnostnega razvoja otroke spodbujajo k medsebojni komunikaciji, saj se vzgoja za trajnostni razvoj uresničuje zlasti s **kakovostno komunikacijo** med strokovnimi delavci in otroki.
- Dejavnosti vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj naj bodo načrtovane pri **vseh področjih dejavnosti kurikula za vrtce**, tako v ciljih posameznega področja kot v zapisanih primerih dejavnosti ter tudi pri vlogi odraslega.

VITR razvija partnerstvo med starši in vrtcem ter med vrtcem in drugimi institucijami.

- Priporočamo, da vrtec pripravi strategijo **ozaveščanja staršev** o dejavnostih s področja VITR. Povezovanje med starši in vrtcem pripomore k doseganju zastavljenih ciljev.
- Povezovanje in izmenjava informacij z **drugimi institucijami** pripomore k večjemu ozaveščanju in spreminjanju vedenja.

V pomoč pri izbiri in načrtovanju dejavnosti za otroke, pridobivanju ustreznih informacij s področja podnebnih razmer in trajnostnega razvoja ter pri načrtovanju izobraževanj/usposabljanj strokovnih delavcev vam je lahko publikacija [Aktivnosti vzgojno-izobraževalnih zavodov v projektu Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju](#).

5.2 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V OSNOVNIH ŠOLAH

V osnovni šoli je možno udejanjanje (poučevanje) vsebin trajnostnega razvoja tako v okviru **obveznega programa**, ki se odvija pri rednem pouku (kot obvezni ali izbirni predmeti), dnevih dejavnosti (najpogosteje kot naravoslovni, tehnični ali športni dan), šoli v naravi kot tudi v času **razširjenega programa**, v obliki podaljšanega bivanja, dodatnega pouka, interesnih dejavnosti ali neobveznih izbirnih predmetov.

- Priporočamo, da strokovni delavci v osnovni šoli na podlagi učnih načrtov vsebine trajnostnega razvoja načrtujejo **kot medpredmetne učne sklope**, v katerih povežejo znanja, spretnosti in veščine različnih predmetov.
- Pri izvajanju naj uporabljajo **sodobne didaktične pristope**, spodbujajo veščine za 21. stoletje, spremljajo in preverjajo napredek učencev, izvajajo individualizacijo in diferenciacijo ter uporabljajo sodobno tehnologijo.
- Največ priložnosti in neposrednih povezav za medpredmetno obravnavo vsebin trajnostnega razvoja najdemo v naslednjih veljavnih učnih načrtih predmetov za osnovno šolo:
  - obvezni predmeti: spoznavanje okolja, družba, naravoslovje in tehnika, naravoslovje, geografija, državljanska in domovinska vzgoja ter etika,
  - izbirni predmeti: geografija – življenje človeka na Zemlji ter raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja, okoljska vzgoja I, II in III, kmetijstvo – sodobno kmetijstvo, rastline in človek in raziskovanje organizmov v domači okolici.

Mlajši kot so učenci, pomembnejše je, da je njihovo učenje življenjsko, v kontekstu, ki je učencem blizu.

- Pouk naj vključuje pristope **v učilnici in zunaj nje**, na prostem, kot so na primer didaktična igra, učenje z raziskovanjem, izkustveno učenje, problemsko učenje itd.
- Strokovni delavci naj načrtujejo **medpredmetne avtentične učne situacije**, v katerih bodo učenci zmogli čim bolj samostojno ali z manjšo pomočjo povezati svoje izkušnje in znanja različnih predmetov in pri tem ozaveščati ter krepiti trajnostno delovanje.
- Smiselno je, da je **izhodišče dejavnosti neposredno opazovanje dogodkov in ravnanj ljudi iz vsakdanjega življenja** učencev. Nato učenci skupaj z učiteljem (čim mlajši so učenci, tem bolj je ta dejavnost vodena, čim starejši so, tem bolj so lahko že samostojni) sklepajo o tem, kaj se dogaja, razlagajo, analizirajo in osmišljajo opazovani dogodek ali ravnanje. Vse z namenom ustrežnejšega in bolj smiselnega ravnanja v prihodnosti (Kerin, 2021).
- Učenje učencev je učinkovitejše, ko poteka **v varnem in spodbudnem učnem okolju** in če so vključeni v vse faze učenja, kar pomeni, da na začetku učnega sklopa učenci pokažejo predznanje, dajejo predloge in zamisli, sooblikujejo

namene učenja in kriterije uspešnosti, sodelovalno opravijo učne dejavnosti in pridobijo raznolike dokaze učenja, spremljajo in vrednotijo lastno učenje, se vrstniško vrednotijo ter reflektirajo proces in dokaze o učenju.

- Priporočamo, da strokovni delavci učence **naučijo občutljivosti za okolje** oziroma na okolje, v katerem živijo, z namenom, da bodo učenci:
  - videli, kar gledajo,
  - razumeli sledi človekovega vpliva na okolje,
  - dojeli, da človeka pri tem ne vodijo le pohlep, objestnost in neznanje, ampak tudi nuja,
  - razvili občutek za prav in narobe (Torkar, 2014).
- Priložnosti za VITR so poleg rednega pouka tudi **dnevi dejavnosti**, ki medpredmetno povezujejo cilje in vsebine predmetov in predmetnih področij, ki so vključena v predmetnik osnovne šole.
- Cilji in vsebine **podaljšanega bivanja** se prepletajo in nadgrajujejo z vzgojno-izobraževalnimi cilji pouka ob upoštevanju interesov, potreb in želja učencev od 1. do 6. razreda in njihovih staršev. Zato je nujno tesno sodelovanje med učiteljem podaljšanega bivanja in učitelji, ki poučujejo v razredu. Timsko načrtovanje dela je temelj tedenske priprave, ki se zaključi z evalvacijo opravljenega dela, ta pa je izhodišče za novo načrtovanje. Zato se lahko vsebine trajnostnega razvoja smiselno nadgrajujejo v času podaljšanega bivanja. K sodelovanju lahko povabi tudi starše, skrbnike in širše okolje.
- Priložnosti za VITR ponujajo tudi **interesne dejavnosti**, v katere se učenci vključujejo na podlagi njihovega interesa.
- Specifična organizacijska oblika vzgojno-izobraževalnega dela, kjer se tudi ponuja priložnost za vključevanje VITR, je **šola v naravi**, ki omogoča izvajanje tri ali več dni zunaj šolskih prostorov, npr. na CŠOD.

Primeri aktivnosti osnovnih šol, sodelujočih v projektu Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju so zbrani v publikaciji [Aktivnosti vzgojno-izobraževalnih zavodov v projektu Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju](#). Predstavljeni primeri so vam lahko v pomoč pri izbiri vsebin in načrtovanju aktivnosti, uvajanju in izbiri didaktičnih pristopov, ustvarjanju varnega in spodbudnega učnega okolja, pridobivanju ustreznih informacij s področja podnebnih razmer in trajnostnega razvoja ter pri načrtovanju izobraževanj/usposabljanj strokovnih delavcev.

5.3 PRIPOROČILA ZA UVAJANJE VITR V GIMNAZIJAH

- Strokovnim delavcem priporočamo, da preučijo, kje znotraj **obstojećih učnih načrtov** lahko učeče se smiselno seznanijo s posameznimi tematskimi področji in pripadajočimi ključnimi vsebinami.
- Pri načrtovanju učnih dejavnosti je pomembno slediti tako **kognitivnim kot tudi socialno-čustvenim in vedenjskim ciljem** ter upoštevati vse tri vidike trajnostnega razvoja.
- Priporočamo, da se posebna pozornost nameni **podnebnim spremembam**, odzivanju nanje, kar vključuje tako blaženje kot prilagajanje. Dijaki naj spoznajo, kako so podnebne spremembe vplivale na evolucijo živih bitij, spreminjanje ekosistemov in celotne biosfere ter planeta. Razlikujejo naj med omenjenimi podnebnimi spremembami in tistimi, ki ji povzroča človek zaradi npr. spreminjanja ekosistemov, čezmernega izpuščanja toplogrednih plinov ter s tem povzročanja globalnega segrevanja. Seznanijo naj se z možnimi strategijami za blaženje ter prilagajanje podnebnim spremembam (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2017).
- Šola in učilnica naj bosta prostor, kjer dijaki razvijajo **ustvarjalen, kritičen in sistemski način razmišljanja** na vseh področjih trajnostnega razvoja. Pridobivajo in uporabljajo naj znanje in kompetence za trajnostni razvoj ter razvijajo veščine in vrednote za bolj trajnostno prihodnost.
- Predlagamo, da šola dijake in učitelje spodbuja k medsebojnemu sodelovanju in krepitvi medosebnih odnosov in k vzpostavljanju podpornega fizičnega okolja. **Vpeljevanje pouka na prostem** je lahko primer dobre prakse učinkovitega povezovanja fizičnega, didaktičnega in socialnega učnega okolja. Raziskave kažejo, da izkušnje dijakov z učenjem na prostem pomagajo povečati razumevanje naravnega in družbenega okolja. Dijakov se bolj povežejo z okoljem, v katerem se učijo, razvijejo pozitivna stališča do okolja in trajnostno vedenje. S poukom na prostem se postavijo temelji za prihodnje generacije aktivnih državljanov, ki skrbijo za okolje in skupnost (Novak idr., 2022).
- Pri načrtovanju **drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela** (aktivnega državljanstva in obveznih izbirnih vsebin) priporočamo, da vsebine povežete s cilji trajnostnega razvoja Agende 2030 ter pri tem posebno pozornost namenite ne le kognitivnim, temveč tudi vedenjskim in socialno-čustvenim ciljem (Priročnik za učitelje [Education for Sustainable Development Goals, Learning Objectives](#) (*Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*, 2017).
- Priporočamo, da v načrtovanje dejavnosti **umestite vse tri vidike trajnostnega razvoja** (okoljski, gospodarski in družbeni vidik) in z dejavnostmi spodbujate razvijanje kompetenc za trajnostnost. Čeprav kompetence opredelijo zmožnost za ukrepanje pri reševanju kompleksnih

izzivov, pa ne pomenijo nujno, da bo posameznik v določeni situaciji ravnal na določen oziroma drugačen način (Leicht idr., 2018). Za spreminjanje vedenja so potrebni tudi ustrezni motivacijski dejavniki ter priložnosti. Te lahko v veliki meri vključimo v **izvedbo aktivnega državljanstva in tudi vsebin, obveznih za vse** (npr. izvajanje športnih dni, vzgoja za družino, mir in nenasilje), vsebin, obveznih za tip gimnazije (npr. ekologija, projektni dnevi), ter vsebin po dijakovi prosti izbiri (npr. ekskurzije, tabori, raziskovalno delo itd.).

- Posebno priložnost za obravnavo različnih tematik trajnostnega razvoja ponuja v gimnazijskem programu **interdisciplinarni tematski sklop (ITS)**. Interdisciplinarni pristop k obravnavi različnih globalnih vprašanj ter področij trajnostnega razvoja omogoča **bolj poglobljeno razumevanje znanstvenih spoznanj z različnih vidikov in njihovo interdisciplinarno obravnavo**, ki bo dijakom pomagala sočasno uporabiti okoljsko, kulturno, družbeno, gospodarsko, etično in politično inteligenco za razumevanje vzrokov, posledic in predlaganih poti naprej v smeri bolj trajnostne prihodnosti. ITS je vsebinsko zaokrožena celota, s katero se uresničujejo in poglobljajo medsebojno povezani cilji različnih disciplin oziroma predmetov (najmanj treh) (Kregar idr., 2021). Z ITS spodbujamo usvajanje znanja na višjih taksonomskih ravneh oz. krepimo kompleksne miselne procese in veščine, kar nedvomno zahteva reševanje interdisciplinarnih izzivov, kot so npr. podnebne spremembe in drugi kompleksni okoljski, pa tudi družbeni in gospodarski izzivi.

Pri načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela za dijake, ki zasleduje cilje trajnostnega razvoja Agende 2030 in izobraževanj/usposabljanj strokovnih delavcev vam je lahko v pomoč publikacija [Aktivnosti vzgojno-izobraževalnih zavodov v projektu Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju](#).

6 ZAKLJUČEK

Ljudje s svojim načinom življenja povzročamo globalne okoljske krize, kot sta npr. podnebna in biodiverzitetna kriza. Podnebne spremembe so resničnost tega prostora in časa. Pravzaprav so moralni izziv našega časa ter eden izmed globalnih problemov s katerimi se soočamo. Podnebna kriza odpira ključna zahtevna vprašanja, in to ne le o tem, kaj je za nas vrednota, temveč tudi o tem, kdo odloča o vrednotah in s kakšno pristojnostjo (Lee, 2022).

Temeljne spremembe, ki bodo zagotovile trajnostno prihodnost, se začnejo na ravni posameznika s spremembo njegovega vedenja, stališč ter življenjskega sloga, medtem ko okoliščine in institucionalna podpora zagotavljajo spodbudno učno okolje (Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot, 2022).

Za doseganje trajnostne prihodnosti je treba v sistemu vzgoje in izobraževanja razmisliti, kaj se učimo in kako; katere kompetence potrebujemo; kakšen zgled dajemo, da bodo učeči se lahko sprejemali odgovorne odločitve v smeri trajnostnega razvoja in kot odgovorni državljani delovali na lokalni, regionalni, nacionalni in globalni ravni.

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj (VITR) je celostni in transformativni proces, ki vključuje učne vsebine, dosežke, pedagoške pristope in učno okolje. Je ključni dejavnik pri doseganju vseh ciljev TR (UNESCO, 2022). Posamezniku in družbi omogoča soočanje z vse večjimi podnebnimi ter drugimi okoljskimi, socialnimi in ekonomskimi izzivi planeta. Omogoča mu razumevanje systemske in kompleksne narave teh izzivov, kar zahteva systemsko znanje in razmišljanje o povezavah med okoljskimi, gospodarskimi in družbenimi vidiki TR.

Cilj VITR je razviti znanje, vrednote, stališča, prepričanja in vedenja v smeri prepoznavanja, razumevanja in spreminjanja vplivov svojega delovanja na okolje.

Poleg izkustvenega učenja ter na učečega se osredinjenega pouka je za VITR ključno transformativno učenje, saj je njegov cilj, da učeči se razmišljajo o tem, kaj vedo in česa ne, ter se sprašujejo o svojem razumevanju samega sebe v povezavi s tem, kako razlagajo svoje okolje.

Umestitev tematike trajnostnega razvoja v vzgojno-izobraževalni proces je kompleksna in poteka sinhrono na več nivojih, od umeščanja tematskih področij v učne načrte in kurikularne dokumente do razvijanja kompetenc za trajnostnost vseh deležnikov, vpetih v delovanje VIZ-a.

Tovrstna umestitev zahteva celostni pristop, saj le-ta predvideva nenehno načrtovanje, izvajanje in evalviranje dejavnosti s področja VITR.

VIRI IN LITERATURA

Ahačič, K., Banič, I., Brodnik, A., Holcar Brunauer, A., Klopčič, P., Kogoj, B., Mithans, M., Panič, N., Pirih, A., Štefanc, D., Müller, T., Rojc, J., Slivar, B., Stegel, M., Suban, M., Tratnik, M. in Zupanc Grom, R. (2022). *Izhodišča za prenavo učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/izhodisca_za_prenovo_UN.pdf

Aktivnosti vzgojno-izobraževalnih zavodov v projektu Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju. (2023). Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/AktivnostiVIZ_Podnebni_cilji_in_vsebine_vVIZ.pdf

Barr, S. K., Cross, J. E., Dunbar in B. H. (2014). *The whole -school sustainability framework: Guiding Principles for Integrating Sustainability Into All Aspects of a School Organization* The center for Green schools. https://centerforgreenschools.org/sites/default/files/resource-files/Whole-School_Sustainability_Framework.pdf

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011. (2011). Zavod RS za šolstvo. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/1195/>

Bianchi, G., Pisiotis, U. in Cabrera, M. (2023). *GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo Skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod*. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>

Bone, J., Mršnik, S., Skvarč, M., Bizjak, C., Ceket Odar, M., Cigler Maček, K., Črtalič, K., Drožina, I., Đuretić, M., Farič, D., Fekonja, R., Glavina, K., Govejšek, M., Hartman, S., Hedžet Krkač, M., Hočevar, L., Hrast Debeljak, B., Kukovičič Hren, I., Jerenec, J., ... Živkovič, N. (2022). *Opazovati, povezovati, sodelovati, učiti se drug od drugega: pomen kolegijskih hospitacij, mreženj in delovanja projektnih timov za razvojno delovanje vrtca in šole*. Zavod RS za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/Opazovati_povezovati_sodelovati_prirocnik.pdf

Brejc, M., Zavašnik, M., Koren, A., Razdevšek - Pučko, C., Gradišnik, S. in Širec, A. (2014). *Protokol za uvajanje izboljšav in samoevalvacijo v šolah in vrtcih*. Šola za ravnatelje. <http://www.solazaravnatelj.si/ISBN/978-961-6637-69-5.pdf>

Crandon, T. J., Scott, J. G., Charlson, F. J. in Thomas, H. J. (2022). A social-ecological perspective on climate anxiety in children and adolescents. *Nature Climate Change*, 12(2), 123-131. DOI:10.1038/s41558-021-01251-y

- Center for Global Education. (2017). *A Whole School Approach to Global Learning Guidance for Schools. Global Learning Programme. Education for a Fair and Sustainable World.*
https://www.globallearningni.com/uploads/myresources/whole_school_guidance.pdf
- Education for Sustainable Development Goals: learning objectives. (2017). UNESCO.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
- Education Scotland. (2017). *Whole school and community approach to learning for sustainability (LfS). Self-evaluation and improvement framework - summary version.* <https://education.gov.scot/media/5lhh3g25/frwk11-lfs-summary-framework.pdf>
- Evropska komisija. (2019). *Evropski zeleni dogovor.*
https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sl
- Evropska komisija. (2022). *A Whole School Approach to Learning for Environmental Sustainability: Input Paper: Expert briefing paper in support of the first meeting of the EU Working Group Schools: Learning for Sustainability.*
<https://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-02/input-paper-whole-school-approach-sustainability.pdf>
- Gibb, N. (2016). *Getting climate-ready: a guide for schools on climate action.* UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246740>
- Golob, N. (2009). Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj kot vseživljenjski proces. V *Edukacija za trajnostni razvoj* (str. 173–184). Pedagoška fakulteta; RIS Dvorec.
- Hargreaves, L. G. (2008). The whole-school approach to education for sustainable development: From pilot projects to systemic change. *Policy & Practice: A Development Education Review*, 6, str. 69–74.
- Inner Development Goals: Background, method and the IDG framework.* (2021).
https://static1.squarespace.com/static/600d80b3387b98582a60354a/t/61aa2f96dfd3fb39c4fc4283/1638543258249/211201_IDG_Report_Full.pdf
- IPCC. (2023). Sections. V H. Lee in J. Romero (ur.), *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment*

Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, str. 35–115.
[doi:10.59327/IPCC/AR6-9789291691647](https://doi.org/10.59327/IPCC/AR6-9789291691647)

Kerin, M. (2021). Trajnostna mobilnost pri pouku na razredni stopnji. *Razredni pouk*, 23(1), 17–25.

Kregar, S., Rojc, J., Rutar Ilc, Z., Sambolić Beganović, A. in Slivar, B. (2021). *Iščem, tuhtam, soustvarjam: priročnik za načrtovanje in izvedbo interdisciplinarnega tematskega sklopa*. Zavod RS za šolstvo.
http://www.zrss.si/pdf/ITS_prirocnik.pdf

Lee, W. L. (2022). *This is environmental ethics. An introduction*. John Wiley & Sons, New Jersey.

Leicht, A., Heiss, J. in Won, J. B. (ur.). (2018). *Issues and trends in education for sustainable development*. UNESCO.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261445>

Lepičnik - Vodopivec, J. in Tominc, J. (2011). Vzgoja za trajnostni razvoj v praksi vrtcev = Education for sustainable development in kindergarten practice. *Revija za elementarno izobraževanje*, 4(4), 5–22.
<https://dk.um.si/lzpisGradiva.php?id=52337>

Life Academy. (2020). *Life School: A holistic approach to integrating Education for a Sustainable Development in schools!*. <https://life.se/wp-content/uploads/2020/07/life-schools.pdf>

Marentič - Požarnik, B. (2014). Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj – kje smo ob koncu „desetletja VITR“. *Vzgoja in izobraževanje*, 45(4), str. 5–13.
<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-WXVTFDKH>

Mathie, R. G., in Wals, A. E. J. (2022). *Whole school approaches to sustainability : exemplary practices from around the world*. Wageningen University, Education & Learning Sciences. <https://doi.org/10.18174/572267>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije. (2017). Nacionalni okvir za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti na področju vzgoje in izobraževanja. https://www.eqavet-nrp-slo.si/wp-content/uploads/2018/05/Nacionalni_okvir_Kakovost_Feb_2017-7.pdf

Novak, N., Dolgan, K., Vršič, V., Podbornik, K., Bojc, J. in Pihler, N. (2022). *Pouk na prostem: priročnik za učiteljice in učitelje na razredni stopnji*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Piciga, D. (2023). Learning objectives and competencies for climate education = Učni cilji in kompetence za podnebno izobraževanje. *Empowering society, environment and economy for sustainability: 18th IRDO International Conference Innovative Sustainable and Socially Responsible Society 2023 & 3rd IRDO & Citizens' Initiative for an Integral Green Slovenia National Conference, 8-9 June 2023, Maribor, Slovenia, European Union: online*. Institute for the Development of Social Responsibility (IRDO). <https://www.irdo.si/irdo2023/papers/day2-02-piciga-keynote-paper-ok.pdf>

Piciga, D., Kregar, S., Torkar, G., Ahčin A., Avguštin, L., Belašoč, I., Bogataj, N., Gabrovec, A., Ilc Klun, M., Korošec, P., Ojsteršek, A., Omladič, L., Perme, E. in Uršič, D. (2023). *Konceptualizacija VITR z umestitvijo tematike podnebnih sprememb*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. www.zrss.si/pdf/Konceptualizacija_VITR.pdf

Pravni center za varstvo človekovih pravic in okolja. (2023). *Javnomnenjska raziskava o podnebnih spremembah*. <https://pic.si/wp-content/uploads/2023/06/Javnomnenjska-raziskava-o-podnebnih-spremembah-ppt.pdf>

Priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnostnost {SWD(2022) 3 final}. (14. 1. 2022). *Uradni list Evropske unije*, COM/2022/11 final, Dokument 52022DC0011. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0011&from=EN>

Recycle Rally. (2021). *How to start a green team for your school*. <https://resources.pepsicorecycling.com/resources/free-guide-how-to-start-a-green-team-at-your-school/>

Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji Slovenije do leta 2050 (ReDPS50). (2021). *Uradni list RS*, št. 119/21 in 44/22 – ZVO-2. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO131>

Schleicher, A. (2021). *OECD Education and Skills Today: Green at fifteen – what schools can do to support the climate*. <https://oecdeditoday.com/green-at-fifteen-schools-support-climate/>

Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja. (2007). Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenij.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/nacionalne_smernice_VITR_2007.pdf

Spremenimo svet: agenda za trajnostni razvoj do leta 2030 = *Transforming our world: the agenda for sustainable development*. (2015). Center za evropsko prihodnost = Centre for European Perspective.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/razvojno-sodelovanje/publikacije/Agenda_za_trajnostni_razvoj_2030.pdf

Start a Green Team. (b. d.). <https://www.coolaustralia.org/start-a-green-team/>

Strategija razvoja Slovenije 2030. (2017). Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

Torkar, G. (2014). O ekološki pismenosti, trajnosti in pomenu aktivnih (transformativnih) metod učenja in poučevanja. V *Partnerstvo Pedagoške fakultete Univerze v Ljubljani in vzgojno-izobraževalnih institucij* (str. 153–161). Pedagoška fakulteta. http://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Posvet/Posvet-PeF_strokovna-monografija.pdf

UNESCO. (2020). *Integrating Action for Climate Empowerment into Nationally Determined Contributions*.

https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Guide_Integrating%20ACE%20into%20NDCs.pdf

United Nations. (b. d.). *Transforming education to transform the world. Greening Education Partnership. Getting every learner climate-ready*.

<https://www.un.org/en/transforming-education-summit/transform-the-world>

United Nations. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*.

https://www.are.admin.ch/dam/are/en/dokumente/nachhaltige_entwicklung/dokumente/bericht/our_common_futurebrundtlandreport1987.pdf.download.pdf/our_common_futurebrundtlandreport1987.pdf

UNESCO, UNEP in UNEP. (1977). *Tbilisi Declaration: Intergovernmental Conference on Environmental Education*. <https://www.gdrc.org/uem/ee/Tbilisi-Declaration.pdf>

United Nations. (1992). *Agenda 21*.

https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf?_gl=1*3v85ew*_ga*Mjg5Njl1NjQzLjE2ODg1NTU4NDM.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTY4OTIzMTYxNi4zLjEuMTY4OTIzMTYzNi4wLjAuMA

Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: kažipot. (2022). UNESCO; Slovenska nacionalna komisija za UNESCO. https://www.zrss.si/pdf/VITR_za_2030.pdf

Zakon o osnovni šoli (ZOsn). (2006). *Uradni list RS*, št. 81/06, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-K.

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>

Zakon o gimnazijah (ZGim-D). (2007). *Uradni list RS*, št. 1/07, 68/17, 6/18 – ZIO-1 in 46/19. <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO450>

Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1). (2018). *Uradni list RS*, št. 6/18 in 189/20 – ZFRO). <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7641>

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI-N). (2007). *Uradni list RS*, št. 16/07, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj, 123/21, 172/21 in 207/21.

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2017). Končno poročilo projektne naloge »Znanja in kompetence, pomembne za uresničevanje ciljev zelenega gospodarstva v povezavi s podnebnimi spremembami za ravni predšolska vzgoja-osnovna šola-gimnazija«: Interno gradivo.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2022). *Mapping of Global Education and Education for Sustainable Development*: Interno gradivo.

Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah. (2019). Šola za ravnatelje.

<http://solazaravnatelje.si/index.php/dejavnosti/zaloznistvo/zbirka-kakovost-v-vrtcih-in-solah>

Whole School Approach. (b. d.).

<https://wholeschoolapproach.lerenvoormorgen.org/en/>

Wu, J., Snell, G. in Samji, H. (2020). Climate anxiety in young people: a call to action. *The Lancet. Planetary health*, 4(10), e435–e436.
[https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(20\)30223-0](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(20)30223-0)

